

Rynek pracy w Małopolsce 2011

Edukacja dzieci i młodzieży

Opracowanie powstało w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie

Redakcja części Edukacja dzieci i młodzieży

Katarzyna Antończak (red.), Karolina Fudali, Joanna Kaim-Kerth, Katarzyna Marchewka-Chwaja

Zespół redakcyjny całości opracowania Rynek pracy w Małopolsce 2011

Katarzyna Antończak (red.), Karolina Fudali (red.), Joanna Kaim-Kerth (red.),

Wioletta Krusiec (red.), Maria Leńczuk (red.), Bożena Sochan (red.)

Adam Biernat, Małgorzata Dudziak, Agnieszka Grzonka, Katarzyna Marchewka-Chwaja, Marek Marczyk,

Antonina Michalska, Anetta Okońska, Agnieszka Słobodzian, Justyna Zapała-Więch

Nadzór merytoryczny: Alina Paluchowska - Wicedyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

ISBN 978-83-62384-66-2

ISBN 978-83-62384-82-2

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

Kopiowanie i rozpowszechnianie może być dokonywane z podaniem źródła.

Wydawca:

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

Tel: 12 428 78 70

Fax: 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

Opracowanie typograficzne, projekt okładki, skład, łamanie i druk:

Grafpol, 53-650 Wrocław, ul. Czarnieckiego 1, www.argrafpol.pl

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Wstęp

Niniejszy raport – *Edukacja dzieci i młodzieży* – pokazuje najważniejsze trendy i wyzwania jakie stoją przed systemem kształcenia formalnego w Małopolsce.

Wiele z nich ma bardziej uniwersalny – ogólnopolski – a często nawet jeszcze szerszy charakter, jednak analiza tu przedstawiona skupia się na konkretnych uwarunkowaniach regionu (wysokim odsetku ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich czy renomie ośrodka akademickiego). Również polityka regionu zorientowana na podnoszenie jakości edukacji jest odpowiedzią na konkretne wyzwania właściwe dla Małopolski, choć wypracowywane rozwiązania mogą mieć – i często mają – bardziej ogólne zastosowania. Tak stało się z pomysłem zawężenia wsparcia unijnego dla przedszkoli do terenów, na których dostęp dzieci do wychowania przedszkolnego jest najniższy – Małopolska była jednym z prekursorów podejścia¹, które od początku 2012 r. zostało wprowadzone do Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki² jako obowiązujące dla wszystkich województw. Równie obiecujące są dotychczasowe rezultaty ambitnych projektów z zakresu modernizacji kształcenia zawodowego czy pracy z uczniami utalentowanymi, które są obecnie realizowane w regionie.

System edukacji – widziany z punktu widzenia rynku pracy – ma wyposażyć opuszczających go uczniów w kompetencje, które będą im niezbędne w dalszym życiu, na kolejnych etapach edukacji i w karierze zawodowej. Dużo miejsca poświęcono więc analizie kompetencji uczniów i studentów, przyglądając im się od strony deklaracji samych zainteresowanych oraz od strony wyników egzaminów zewnętrznych.

Ze wszystkich badań dotyczących rynku pracy i oczekiwań pracodawców wynika, że doświadczenie zawodowe oraz umiejętność „bycia pracownikiem” są często najistotniejszym wymogiem stawianym kandydatom do pracy. Stąd również w niniejszym opracowaniu zostanie także poruszony problem zapewnienia uczniom odpowiednich warunków do zdobywania tych umiejętności.

Opracowanie pokazuje sytuację w szkolnictwie dzieci i młodzieży w Małopolsce: zaczynając od edukacji przedszkolnej, na szkolnictwie wyższym kończąc. Prezentowane w opracowaniu dane odnoszą się do roku szkolnego 2010/2011.

¹ Już w 2009 r. w Planie Działania dla Priorytetu IX w województwie małopolskim wprowadzono kryterium, zgodnie z którym projekty mogły być realizowane wyłącznie w gminach o wskaźniku upowszechnienia edukacji przedszkolnej poniżej 30%.

² Zgodnie ze *Szczegółowym Opisem Priorytetów PO KL* obowiązującym od 1 stycznia 2012 r., tworzenie przedszkoli (w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego) zostało zawężone do 30% gmin z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej.

Wyzwania demograficzne wobec systemu oświaty

Sytuację w szkolnictwie w znacznej mierze determinują czynniki demograficzne, co stwarza konieczność śledzenia tendencji w zakresie zmian liczby dzieci i młodzieży w kolejnych latach. Zmiany w liczbie uczniów w przyszłości będą mieć wpływ na wykorzystanie miejsc w placówkach przedszkolnych oraz zapewnienie klas w szkołach podstawowych i gimnazjach. System oświaty stanął obecnie w obliczu problemu niżu demograficznego dotyczącego wszystkich etapów edukacji począwszy od szkół podstawowych. Skalę tego zjawiska przedstawiono poniżej.

Dostępność miejsc przedszkolnych

Analiza stopnia zapotrzebowania na placówki wychowania przedszkolnego przeprowadzona w raporcie z badania „Upowszechnienie edukacji przedszkolnej w Małopolsce. Stan i kierunki wsparcia”³ ujawniła skalę deficytów w województwie. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat do roku 2013 bę-

liczba miejsc pozostanie niezmienna, w 2013 r. braknie prawie 29 tys. miejsc, gdyby wszyscy rodzice chcieli posłać swoje 3-5 letnie dzieci do przedszkoli. Na 100 dzieci przypadłoby w takim wypadku niecałe 70 miejsc”. Problem ten dotyka w największym stopniu gminy wiejskie, gdzie na 100 dzieci przypadnie około 45 miejsc. Prognozuje się jednak, iż po 2013 r. nastąpi spadek liczby urodzeń, co zaowocuje przesunięciem o kilka lat w czasie zmniejszeniem liczby dzieci w wieku przedszkolnym. Po 2020 r. prognozy te mogą zaowocować spadkiem zapotrzebowania na placówki wychowania przedszkolnego, co będzie wymagało szukania rozwiązań alternatywnych wobec likwidacji placówek.⁴

Spadek liczby uczniów

W szkołach podstawowych liczba uczniów zmniejszyła się o 2% (pomiędzy rokiem szkolnym 2010/2011, a 2009/2010 w Małopolsce) w gimnazjach o 4%. W następnych latach przewidywane są kolejne spadki. Oczekuje się, że w grupie wiekowej 7-12 (nauka w szkole podstawowej) liczba

Zapotrzebowanie na miejsca w placówkach przedszkolnych w latach 2011-2013

Jednostka		Województwo	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie
Prognozowana liczba dzieci w wieku 3-5 lat	2011	104 447	32 696	31 146	40 605
	2012	109 447	34 770	32 288	42 389
	2013	112 281	36 227	32 819	43 235
Prognozowana nadwyżka/niedobór miejsc	2011	-21 109	2 364	-6 659	-16 814
	2012	-26 109	290	-7 801	-18 598
	2013	-28 943	-1 167	-8 332	-19 444
Prognozowana ilość miejsc na 100 dzieci	2011	72,39	103,28	71,68	48,06
	2012	69,08	97,12	69,14	46,04
	2013	67,34	93,22	68,02	45,14

Źródło: opracowanie Collect Consulting na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

dzie wzrastać powiększając tym samym deficyt miejsc w placówkach przedszkolnych. Problem ten dotyka w największym stopniu gmin wiejskich.

Jak wskazano we wspomnianym raporcie, „w związku ze spodziewanym wzrostem liczby dzieci w wieku przedszkolnym, potrzebne będą dodatkowe miejsca w placówkach. Jeśli bowiem

osób będzie malała do 2015 roku, w grupie wiekowej 13-15 (typowej dla gimnazjum) do roku 2017.

Podobnie jak w przypadku szkół podstawowych i gimnazjalnych niż demograficzny spowodował, że we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych ubyło uczniów (pomiędzy rokiem szkolnym 2010/2011, a 2009/2010 w Małopolsce).

³ Raport końcowy z badania pn. *Upowszechnianie edukacji przedszkolnej w Małopolsce. Stan i kierunki wsparcia*, Katowice, listopad 2011.

⁴ *Ibidem*. Stawianie prognoz zapotrzebowania na placówki przedszkolne po 2013 r. zostało oparte na „Prognozie demograficznej na lata 2008-35” wydanej przez Główny Urząd Statystyczny.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne – liczba uczniów i szkół w Małopolsce

Typ szkoły		2008/2009	Zmiana 2008/09 a 2009/10	2009/2010	Zmiana 2009/10 a 2010/11	2010/2011
Gimnazja	Liczba uczniów	124 014	-4,1%	118 952	-4,1%	114 048
	Liczba szkół	730	1,0%	737	0,8%	743
Podstawowe	Liczba uczniów	211 958	-2,3%	206 995	-1,8%	203 230
	Liczba szkół	1 490	-0,6%	1 481	-0,2%	1 478

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Szkolnictwo ponadgimnazjalne – liczba uczniów i szkół w Małopolsce

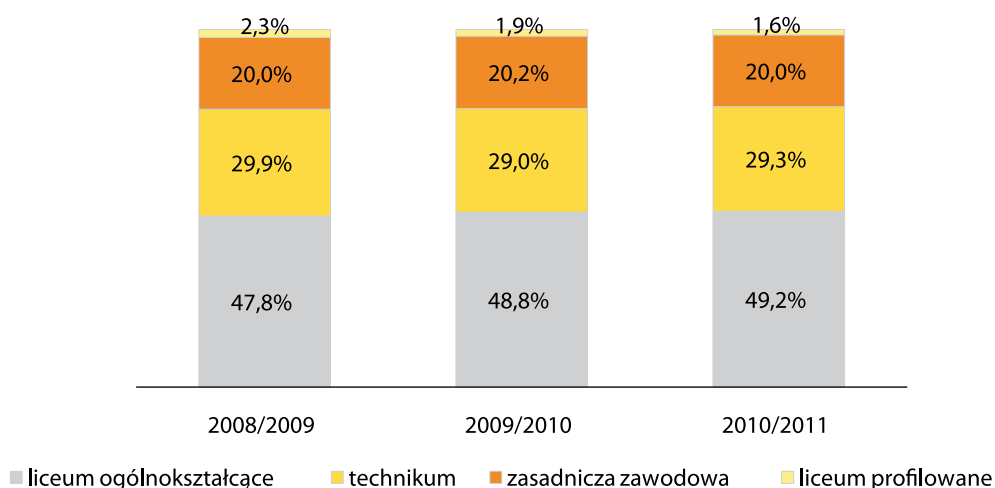
Typ szkoły		2008/2009	Zmiana 2008/09 a 2009/10	2009/2010	Zmiana 2009/10 a 2010/11	2010/2011
Technika**	Liczba uczniów	56 345	-1,9%	55 289	-2,1%	54 103
	Liczba szkół	209	-1,9%	205	-0,5%	204
Licea profilowane	Liczba uczniów	4 538	-31,8%	3 095	-20,6%	2 458
	Liczba szkół	68	-39,7%	41	-22,0%	32
Licea ogólnokształcące*	Liczba uczniów	63 153	-2,3%	61 709	-3,6%	59 462
	Liczba szkół	201	0,5%	202	0%	202
Zasadnicze zawodowe	Liczba uczniów	24 322	-1,4%	23 984	-2,9%	23 291
	Liczba szkół	182	2,2%	186	1,1%	188

* łącznie z liceami uzupełniającymi

** łącznie ze szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe i technikami uzupełniającymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Uczniowie klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej

Przedwczesne wypadanie z systemu edukacji i wybory edukacyjne gimnazjalistów

W Polsce odsetek osób, które przedwcześnie kończą edukację jest niewielki – 5,4%⁵. W południowym regionie (do którego zalicza się Małopolska) wynosi

zaledwie 3,8% – najmniej w kraju. Dla porównania średnio w Unii Europejskiej jest to 14,1%, a w takich krajach jak Malta, Hiszpania i Portugali powyżej 25%⁶.

Absolwenci gimnazjum decydują, gdzie kontynuować naukę mając do wyboru: szkołę zasadniczą

⁵ Osoby w wieku 18-24, które skończyły naukę na poziomie gimnazjum lub niższym i nie kontynuują edukacji.

⁶ Eurostat, dane za 2010 rok. W momencie przygotowywania opracowania nowsze dane nie były dostępne.

czą zawodową, technikum, liceum ogólnokształcące i liceum profilowane. Na przestrzeni trzech ostatnich lat preferencje młodzieży uległy tylko niewielkim zmianom. Odsetek gimnazjalistów rozpoczynających naukę w technikach ustabilizował się w okolicach 29%, w szkołach zasadniczych zawodowych w okolicach 20%. Zwiększający się odsetek uczniów klas pierwszych w liceach ogólnokształcących wynika z mniejszego zainteresowania kształceniem w liceach profilowanych.

Zmiany trendów w szkolnictwie wyższym

W Małopolsce, jak i w całym kraju maleje liczba osób w wieku 19 lat, a więc potencjalnych kandydatów na studia. W roku akademickim 2010/2011 w Małopolsce kształciło się 211 408 studentów, o 0,3% mniej niż przed rokiem. Tym samym zatrzymał się obserwowany w województwie od kilkunastu lat⁷ stały wzrost liczby studentów. W skali kraju liczba studentów spadała począwszy od roku akademickiego 2006/07, przy czym tylko w ostatnim roku spadek wyniósł 3,3%. Według prognoz demograficznych trend spadkowy zarówno w kraju, jak i w Małopolsce utrzyma się w kolejnych latach.

Obecnie spadek liczby studentów w województwie dotyczy uczelni niepublicznych (o 5% zmniejszyła się liczba studentów pomiędzy rokiem 2009/2010, a 2010/2011). Mniejsza konkurencja spowodowała, że kandydatom łatwiej podjąć bezpłatne studia na uczelniach publicznych. Na uczelniach tych kolejny rok z rządu przybyło studentów (o 1,1% w porównaniu do zeszłego roku). Ogólnie małopolscy studenci w roku akademickim 2010/2011 stanowili 11,7% wszystkich studentów w Polsce. Kształcenie w województwie odbywało się na 33 szkołach wyższych (łącznie ze studentami filii, zamiejscowych podstawowych jednostek organizacyjnych oraz zamiejscowych ośrodków dydaktycznych położonych w innych województwach), zazwyczaj w trybie stacjonarnym (59,5% tj. o 2% więcej niż przed rokiem). Większość studentów stanowiły kobiety 58%.

Małopolskie uczelnie cieszą się coraz większą popularnością wśród studentów cudzoziemców, których liczba z roku na rok wzrasta. W roku akademickim 2010/2011 studiowało na nich 2,3 tys. cudzoziemców, o 15,4% więcej niż przed rokiem⁸.

Zmieniają się preferencje kandydatów odno-

śnie wyboru kierunku studiowania. Coraz większą popularnością cieszą się kierunki medyczne, usługowe (tj. ochrona i bezpieczeństwo, ochrona środowiska, usługi dla ludności, usługi transportowe) oraz techniczne (tj. architektura i budownictwo, inżynierijno-techniczne, produkcyjno-przetwórcze). Zmniejsza się zainteresowanie studiowaniem nauk społecznych (tj. dziennikarstwo i informacja, ekonomia i administracja, prawne, społeczne)⁹.

Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży

Wiele czynników sprawia, iż szanse edukacyjne małopolskich uczniów i studentów są zróżnicowane. Problemy edukacyjne kumulują się zwłaszcza na obszarach wiejskich. Dotykają one także uczniów o niższym statusie ekonomicznym, który często rzutuje na utrudniony dostęp do edukacji, a także uczniów niepełnosprawnych.

Stwarzanie możliwości powszechnego dostępu do edukacji już od najwcześniejszych etapów wychowania i kształcenia jest zatem niezmiernie istotne dla rozwoju kapitału ludzkiego naszego regionu.

Szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym

Poziom uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym w ostatnich latach znacznie wzrósł. Coraz więcej dzieci ma możliwość uczestniczenia w zajęciach przedszkolnych, także na obszarach, na których jeszcze kilka lat temu nie funkcjonowały ośrodki wychowania przedszkolnego. Uwagę zwraca także fakt, iż coraz młodsze dzieci mają możliwość korzystania z zajęć w placówkach przedszkolnych. Na wzrost upowszechniania edukacji przedszkolnej wpływ miało wiele czynników - planowana reforma edukacyjna w zakresie przesunięcia wieku edukacji szkolnej, dostępność środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, a także polityka samorządu województwa, która doprowadziła do zwiększenia świadomości o znaczeniu edukacji przedszkolnej.

Pomimo intensyfikacji wsparcia na rzecz większej dostępności edukacji przedszkolnej - corocznego zwiększania liczby placówek i zwiększania ilości w nich miejsc - wciąż nie

⁷ Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego dot. liczby studentów począwszy od roku akademickiego 1999/2000.

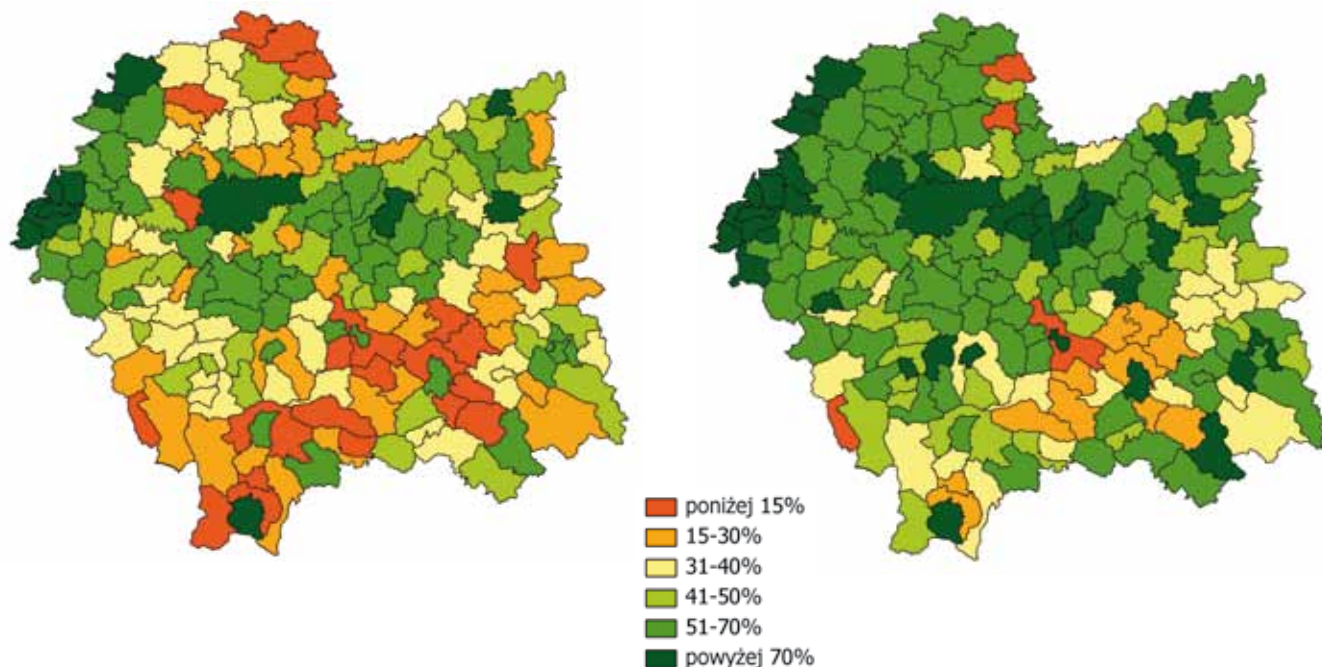
⁸ Por. *Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w 2010 roku*, Informacja sygnałna, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków, sierpień 2011.

⁹ Por. *Tendencje i kierunki zmian na rynku usług szkolnictwa wyższego oraz ich wpływ na lokalny rynek pracy*, Urząd Statystyczny w Krakowie na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie, Kraków, 2011.

każde dziecko w wieku przedszkolnym może na nią liczyć. Co więcej, prognozuje się, że liczba 16 tys. oczekujących, dla których zabrakło miejsc w placówkach w 2010 roku, będzie jeszcze przez kilka lat wzrastać.

wszystkich placówkach w ubiegłym roku szkolnym pobierało edukację łącznie 94 808 dzieci, w tym w miastach 52 108 dzieci, na wsiach 42 700. Jest to wzrost w porównaniu z rokiem szkolnym 2009/2010 o 5 857 wychowanków. Generalnie,

Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej w 2008 i 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W roku szkolnym 2010/2011 w Małopolsce funkcjonowały w sumie 1 922 placówki wychowania przedszkolnego (z tego 1 264 na wsiach i 658 w miastach)¹⁰. Corocznie notuje się wzrost liczby placówek¹¹. W liczbie ogólnej dominują oddziały przedszkolne – 947, a także przedszkola – 923 (z czego 472 w miastach). W województwie funkcjonuje ponadto 1 zespół wychowania przedszkolnego oraz 51 punktów przedszkolnych¹². We

w regionie w roku szkolnym 2010/2011 na 100 dzieci przypadało 76 miejsc w przedszkolach, punktach przedszkolnych i zespołach wychowania przedszkolnego, z tym, że w miastach liczba ta wynosiła 108 na 100 potencjalnych przedszkolaków, zaś na obszarach wiejskich zaledwie około 50.

¹⁰ Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego, Kraków, 2011. Według badania ewaluacyjnego: Raport końcowy z badania pn. „Upowszechnianie edukacji przedszkolnej w Małopolsce. Stan i kierunki wsparcia”, Katowice, listopad 2011, liczba ta jest o 10 większa niż podają oficjalne dane GUS i SIO, albowiem te nie uwzględniają powołania 4 punktów przedszkolnych w gminie Czarny Dunajec, 2 punktów przedszkolnych w Gminie Radziemice, przedszkola w Czorsztynie, Tomicach i Trzcianie oraz punktu przedszkolnego w Nawojowej.

¹¹ Dla porównania, wg danych z roku szkolnego 2007/2008 – w Małopolsce działało 1 749 wszystkich placówek, w tym 792 przedszkola, zaś w roku szkolnym 2008/2009 – 1861 placówek, w tym 868 przedszkoli.

¹² **Przedszkole** to placówka przeznaczona dla dzieci w wieku 3-6 lat, wspomagająca indywidualny rozwój, zapewniająca opiekę odpowiednią do potrzeb dziecka oraz przygotowująca go do nauki w szkole (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół – Dz. U. nr 61 poz. 624).

Oddział przedszkolny w szkole podstawowej jest podstawową jednostką organizacyjną przedszkola i w świetle art. 61 ust.1 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) nie wchodzi w skład struktury organizacyjnej szkoły podstawowej. Oddział przedszkolny w szkole podstawowej zachowuje odrębność programową, a kształcenie i wychowanie w nim jest zorganizowane odmiennie niż w oddziałach szkoły podstawowej, na zasadach odnoszących do oddziałów przedszkola, tj. zgodnie z ramowym statutem przedszkola. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10. stycznia 2008 r., w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. z dnia 17 stycznia 2008 roku), wychowanie przedszkolne może być w następujących, innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, formach: **1) zespołach wychowania przedszkolnego**, w których zajęcia są prowadzone w niektóre dni tygodnia, **2) punktach przedszkolnych**, w których zajęcia prowadzone są przez cały rok szkolny, z wyjątkiem przerw ustalonych przez organ prowadzący. Zajęcia wychowania przedszkolnego w zespołach i punktach mogą być prowadzone w grupach liczących od 3 do 25 dzieci.

Zauważalna jest poprawa w zakresie stopnia upowszechnienia edukacji przedszkolnej w naszym województwie. Jak wskazują dane GUS, w 2010 r. poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla Małopolski wyniósł 64,1%, podczas gdy jeszcze w 2006 r. znacznie mniej niż połowa dzieci w wieku 3-5 lat była objęta opieką przedszkolną. Na mapie porównano wartości wskaźnika z roku 2008 (na początku realizacji PO KL) oraz z roku 2010 (najświeższe dostępne dane). Pomimo poprawy sytuacji w zakresie poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, nadal zauważalne są dysproporcje obszarowe w tym zakresie. Jak wskazują dane GUS, w 2010 r. wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla obszarów wiejskich w Małopolsce osiągnął poziom 47,8%, podczas gdy w miastach wyniósł on 84,2%.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL) stwarza szerokie możliwości wsparcia edukacji przedszkolnej. W ramach *Zmniejszania nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej* realizowane są projekty zakładające tworzenie przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego, a także wspieranie już istniejących placówek jeśli przyczyni się ono do zwiększonego uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym.

Dotychczasowo w Małopolsce wsparcie otrzymywały głównie gminy, w których poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej był najniższy (nie przekroczył 30%). Należy podkreślić, że przedszkola i inne formy opieki przedszkolnej zostały utworzone w 12 z 15 małopolskich gmin, w których w roku 2006 nie funkcjonowały ośrodki wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat. Do końca 2011 r. w ramach 63 projektów wsparcie uzyskało 127 placówek wychowania przedszkolnego w 47 gminach Małopolski. Sumaryczna wysokość wsparcia wyniosła ponad 67,7 mln zł, a w przeliczeniu na 1 przedszkolaka ponad 12 tys. zł. Co istotne, na poziomie pojedynczych gmin zdarzało się, iż wsparcie w ramach PO KL było wielokrotnie wyższe aniżeli własne środki przeznaczone na edukację przedszkolną¹³.

Od początku realizacji PO KL w Małopolsce ze środków EFS powstało 71¹⁴ nowych placówek wychowania przedszkolnego. Niekiedy placówki te były wielooddziałowe. Ponadto rozszerzano dzia-

łalność już istniejących ośrodków poprzez utworzenie dodatkowych oddziałów, wydłużenie godzin pracy, uruchomienie dodatkowego naboru dzieci czy zatrudnienie dodatkowego personelu.

Realizacja projektów ma w założeniu przyczynić się do podniesienia atrakcyjności i zwiększenia dostępności wychowania przedszkolnego w szczególności wśród mieszkańców obszarów wiejskich. Projekty, z których większość realizowana jest na terenach wiejskich, gdzie edukacja przedszkolna jest dostępna w niewystarczającym zakresie, zapobiegają różnicowaniu szans edukacyjnych dzieci na najwcześniejszym etapie kształcenia. Obszary wiejskie będące miejscem kumulowania się problemów w zakresie edukacji przedszkolnej są zatem mocno wspierane w projektach mających na celu zmniejszanie nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej. Przedszkola i punkty dofinansowane z EFS umożliwiły uczestnictwo w zajęciach przedszkolnych około 5,5 tys. dzieciom w wieku 3-5 lat, w tym 87% z nich pochodziło z obszarów wiejskich Małopolski. 1,8 tys. dzieci z obszarów wiejskich rozpoczęło udział w zajęciach przedszkolnych w roku 2011.

Usługi edukacyjne podejmowane w realizowanych projektach nie ograniczają się jedynie do spełnienia wymogów podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Są one odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodziców, umożliwiając realizację zajęć dodatkowych w przedszkolach i punktach przedszkolnych. W realizowanych projektach wachlarz zajęć dodatkowych jest bardzo szeroki i obejmuje zarówno zajęcia językowe (aż 76% projektów), jak i rytmikę, gimnastykę korekcyjną, wsparcie logopedyczne, opiekę psychologiczną czy innowacyjne metody nauczania. Zajęcia te często nie zostałyby zorganizowane, gdyby nie dostęp do środków pochodzących z EFS.

Placówki przedszkolne, które otrzymały wsparcie ze środków EFS są wysoko oceniane przez rodziców jako spełniające ich oczekiwania zarówno pod względem wyglądu i wyposażenia, jak również oferowanych zajęć dodatkowych i form spędzania czasu (np. wycieczki). Są to placówki wybierane w pierwszej kolejności, w których liczba chętnych jest większa niż liczba miejsc. Badania wykazały, iż środki przeznaczone na otwieranie bezpłatnych przedszkoli są wydatkowane efektywnie, co potwierdzają opinie dyrektorów przedszkoli oraz rodziców. Środki te zachęciły znaczny odsetek osób posiadających dzieci w wieku przedszkolnym do posłania ich do placó-

¹³ Raport końcowy z badania pn. Upowszechnianie edukacji przedszkolnej w Małopolsce. Stan i kierunki wsparcia, Katowice, listopad 2011

¹⁴ Na liczbę tę składają się: przedszkola (22), punkty przedszkolne (37), oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (12).

wiek przedszkolnych. Co istotne, były to zwłaszcza dzieci z obszarów wiejskich¹⁵.

Projekty realizowane w PO KL umożliwiły także zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej dla dzieci niepełnosprawnych poprzez utworzenie oddziałów integracyjnych (5 projektów) oraz dodatkowego oddziału w przedszkolu specjalnym (1 projekt). Oddziały te zlokalizowane są głównie w gminach wiejskich, gdzie dzieci niepełnosprawne mają ograniczony dostęp do pracy ze specjalistami i tracą szanse na prawidłowy rozwój psychofizyczny i intelektualny.

Istotnym elementem wspierania edukacji przedszkolnej ze środków EFS były dotychczas oddolne inicjatywy edukacyjne na terenach wiejskich. Projekty te pozwalały m.in. na prowadzenie zajęć dodatkowych w przedszkolach i innych formach edukacji przedszkolnej, w tym organizację wycieczek do teatru czy muzeum dla przedszkolaków (48% projektów), zajęć językowych (42%), logopedycznych (22%), pomocy psychologiczno-pedagogicznej (16%), a także warsztatów dla rodziców z zakresu rozwoju intelektualnego i psychospołecznego dzieci (32% spośród projektów wspierających edukację przedszkolną w ramach *Oddolnych Inicjatyw Edukacyjnych*).

Różnice w jakości usług edukacyjnych na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum

O istniejących dysproporcjach edukacyjnych świadczy fakt, iż wyniki egzaminów po szkole podstawowej i gimnazjum zmieniają się znacząco w zależności od wielkości miejscowości w jakiej zlokalizowane są szkoły. Uczniowie ze szkół wiejskich uzyskują średnio mniej punktów niż uczniowie szkół miejskich.

Wsparcie z funduszy europejskich nakierowane jest przede wszystkim na wyrównywanie szans edukacyjnych w tym np. pomiędzy uczniami ze szkół wiejskich i miejskich. Pomoc uzyskują zarówno uczniowie, u których zdiagnozowano braki wiedzy, jak i uczniowie szczególnie uzdolnieni.

Edukację w szkole podstawowej kończy obowiązkowy egzamin tzw. sprawdzian. W 2011 roku do sprawdzianu przystąpiło 34 804 małopolskich uczniów. Sprawdzian pokazuje, w jakim stopniu absolwenci opanowali umiejętności: czytania, pi-

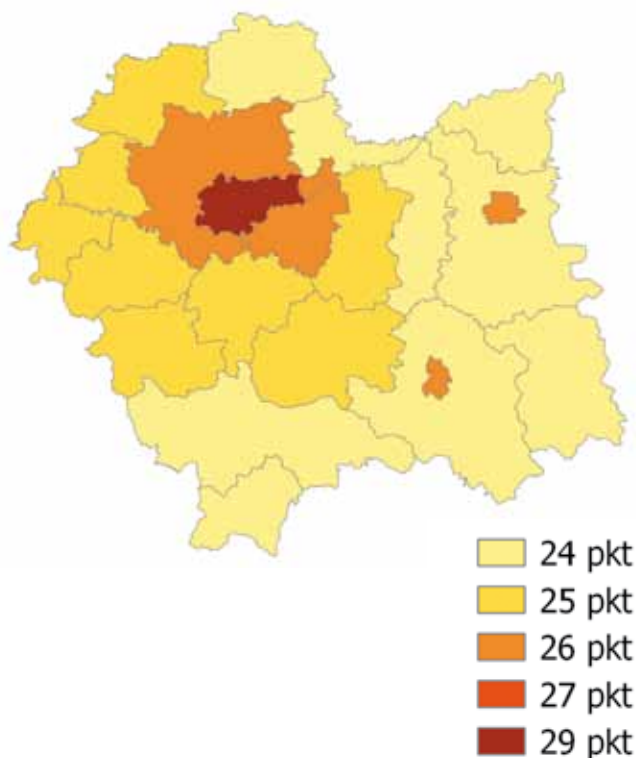
sania, rozumowania, korzystania z informacji i wykorzystywania wiedzy w praktyce.

Kolejny etap edukacji kończy egzamin gimnazjalny. Do egzaminu gimnazjalnego w 2011 roku podeszło 38 339 uczniów z województwa. Egzamin składał się z trzech części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej. Z każdej części można było uzyskać maksymalnie 50 punktów.

Wyniki egzaminów po szkole podstawowej i gimnazjum zmieniają się w zależności od powiatu/miasta w jakim zlokalizowane są szkoły. Najwyższą średnią liczbę punktów na sprawdzianie i trzech częściach egzaminu gimnazjalnego otrzymali uczniowie z miast: Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza. Poza tym na sprawdzianie wysoki wynik uzyskali uczniowie z powiatu wielickiego i krakowskiego. Z egzaminem gimnazjalnym (częścią humanistyczną i matematyczno-przyrodniczą) bardzo dobrze poradzili sobie uczniowie z powiatu wadowickiego, z częścią humanistyczną także uczniowie z oświęcimskiego, myślenickiego i limanowskiego.

Wyniki egzaminów ujawniają, iż istnieje zależność pomiędzy wielkością miejscowości, w której zlokalizowana jest szkoła, a osiągnięciami jej

Średnie wyniki sprawdzianu w powiatach w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

¹⁵ Raport końcowy z badania pn. Upowszechnianie edukacji przedszkolnej w Małopolsce. Stan i kierunki wsparcia, Katowice, listopad 2011.

uczniów. Uczniowie ze szkół wiejskich zarówno ze sprawdzianu jak i każdej z trzech części egzaminu gimnazjalnego uzyskali średnio mniej punktów niż uczniowie szkół miejskich. Tak wyraźne różnice, utrzymujące się w kolejnych latach mają kilka przyczyn m.in.:

- w miastach występuje znacznie szersza oferta dodatkowych, rozwijających zajęć dla dzieci i większy prestiż takich zajęć,
- w miastach nauczyciele prezentują wyższy poziom, co wynika m.in. z większej konkurencji między szkołami,
- rodzice w miastach bardziej angażują się w edukację dzieci, dzieci na wsiach mają więcej obowiązków domowych niż dzieci w mieście¹⁶.

czeniu na 1 uczestnika projektu wyniosła ponad 1,5 tys. zł.

Pomocą objęto zarówno uczniów, u których zdiagnozowano braki wiedzy, jak i uczniów szczególnie uzdolnionych. Najbardziej popularne były zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze (92% projektów konkursowych) oraz zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych (także 92%). Popularne były także usługi doradcze i opieka psychologiczno-pedagogiczna dla uczniów (71% projektów). Mniejszym zainteresowaniem cieszyło się poradnictwo i doradztwo edukacyjno-zawodowe występujące w około połowie projektów konkursowych. W programach rozwojowych szkół przewidziano także wprowadzenie innowacyjnych form nauczania

Dystans punktowy pomiędzy uczniami szkół wielkomiejskich i wiejskich w Małopolsce¹⁷

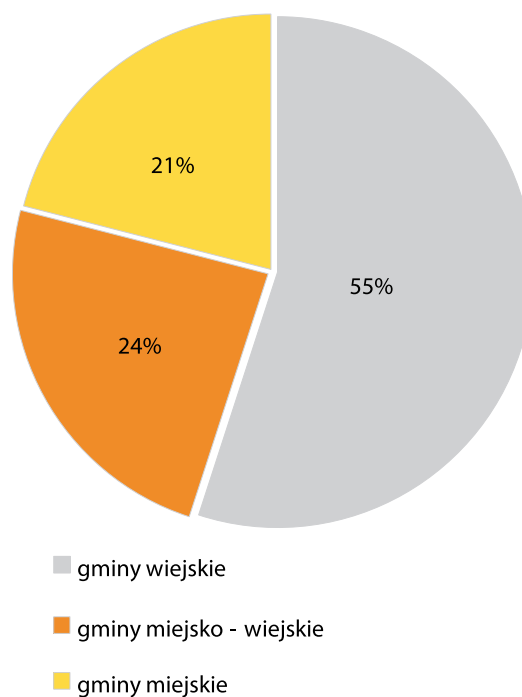
Rodzaj egzaminu	2011	2010	2009	2008	2007
Sprawdzian	2,90	4,30	4,05	3,24	3,20
Egz. gimnazjalny – cz. humanistyczna	2,45	2,86	2,50	2,83	3,15
Egz. gimnazjalny – cz. matematyczno-przyrodnicza	2,99	3,41	4,00	3,77	3,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie

Pieniądze z funduszy europejskich kierowane do szkół mają na celu m.in. zmniejszenie dystansu, jaki dzieli szkoły z miast i ze wsi. Dopiero w następnych latach będzie można ocenić, czy mniejsza różnica punktów w 2011 roku jest trwałym efektem podjętych działań, czy tylko sezonowym zjawiskiem.

Z funduszy Unii Europejskiej zrealizowano dotychczas 980 programów rozwojowych¹⁸ szkół prowadzących kształcenie ogólne (podstawowych, gimnazjów i ponadgimnazjalnych¹⁹), w tym niemal 60% na obszarach wiejskich. Poprzez programy rozwojowe udało się wesprzeć 116,7 tys. osób, co zaangażowało środki w wysokości ok. 180 mln zł. Średnia wysokość wsparcia w przeli-

Udział uczniów w projektach konkursowych mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych w zależności od lokalizacji szkoły

¹⁶ Por. *Problemy rynku pracy, edukacji i przedsiębiorczości w opinii przedstawicieli społeczności lokalnych Małopolski*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków, listopad 2011

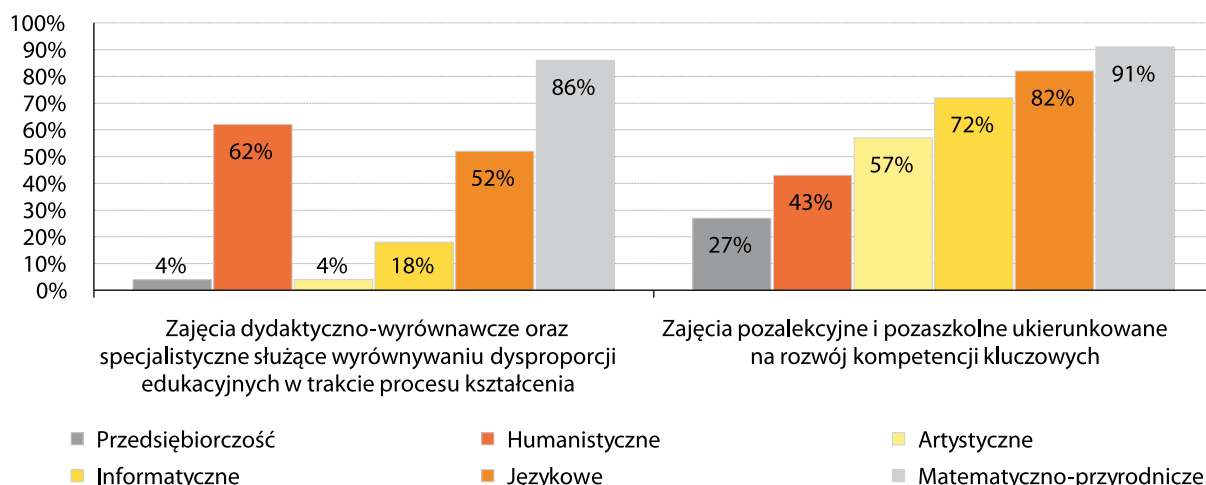
¹⁷ Różnica punktowa pomiędzy średnimi wynikami uzyskiwanymi przez uczniów ze szkół w dużych miastach (powyżej 100 tys. mieszkańców), a średnimi wynikami uzyskiwanymi przez uczniów ze szkół wiejskich

¹⁸ Programy rozwojowe są finansowane w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych*.

¹⁹ Zdecydowaną większość szkół objętych wsparciem w ramach Poddziałania 9.1.2 stanowiły szkoły podstawowe i gimnazjalne (ponad 90%).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Tematyka zajęć dodatkowych w szkołach ogólnych (projekty konkursowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

i oceniania (15% projektów). W nielicznych przedsięwzięciach założono wprowadzenie narzędzi i programów efektywnego zarządzania placówką oświatową (2% projektów).

Tematyka prowadzonych zajęć była bardzo szeroka, niezależnie czy były to zajęcia wyrównawcze i specjalistyczne, czy też zajęcia rozwijające uzdolnienia. Zarówno wśród zajęć wyrównujących istniejące dysproporcje, jak i w grupie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dominowała tematyka matematyczno-przyrodnicza (91% zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, 86% zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i specjalistycznych). Wśród zajęć wyrównawczych popularna była także tematyka humanistyczna (62% projektów) i języki obce (52% projektów). W tej grupie pojawiły się także zajęcia artystyczne będące formą terapii dla dzieci niepełnosprawnych

oraz sportowe (głównie gimnastyka korekcyjna), których nie uwzględniono na powyższym wykresie.

Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne rozwijające kompetencje kluczowe koncentrowały się głównie na tematyce językowej (82%) oraz informatycznej (72%). Popularne były także szeroko rozumiane zajęcia artystyczne (57%). W ponad ¼ projektów zakładających przeprowadzenie zajęć rozwijających kompetencje kluczowe uwzględniono tematykę przedsiębiorczości.

Programy rozwojowe realizowane w Małopolsce dotyczą nie tylko szkół, ale także placówek takich jak młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Województwo małopolskie wdrożyło program realizacji zajęć pozalekcyjnych w ośrodkach wychowawczych w projekcie systemowym ICT-Inspirujące-Ciekawe-Twórcze.

ICT – Inspirujące-Ciekawe-Twórcze – program realizacji zajęć pozalekcyjnych w małopolskich ośrodkach wychowawczych

Projekt obejmuje wszystkie działające w województwie małopolskim młodzieżowe ośrodki wychowawcze (MOW). W ramach projektu w ośrodkach wdrażane są programy rozwojowe zakładające m.in. organizację dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych oraz pozalekcyjnych i pozaszkolnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem ICT oraz języków obcych. Projekt stanowi uzupełnienie wsparcia kierowanego do wychowanków MOW w ramach projektu „Samodzielne życie – program aktywizacji młodzieży z małopolskich ośrodków wychowawczych”.

Do końca 2011 r. w 4 ośrodkach wychowawczych uczestniczących w projektach przeprowadzono zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z podstawowych przedmiotów szkolnych oraz dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne rozwijające kompetencje kluczowe oraz zainteresowania wychowanków. Młodzież objęta była także usługami doradczymi oraz opieką psychologiczno-pedagogiczną (w tym m.in. warsztaty orientacji zawodowej i etyczno-moralne). W zajęciach dydaktyczno-wyrównawczych i pozalekcyjnych dotychczas udział wzięło 449 wychowanków (z 600 planowanych).

Realizatorem projektu jest Departament Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w partnerstwie z Gminą Miejską Kraków oraz Zgromadzeniem Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia.

Wartość projektu to 5 mln zł.

Oprócz programów rozwojowych ze środków Unii Europejskiej finansowana jest indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów szkół podstawowych w klasach I-III (nabór do projektu odbył się w 2011 roku, realizacja rozpocznie się w 2012 r.). Jest to nowy instrument w kompetencjach samorządu województwa, na który przeznaczono kwotę blisko 60 mln zł. Indywidualizacja procesu nauczania dotyczy dzieci ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, w tym: uzdolnionych, niepełnosprawnych, ze specyficznymi trudnościami w uczeniu, z zaburzeniami komunikacji językowej, a także mających trudności w nawiązaniu relacji interpersonalnych. Organy prowadzące szkoły podstawowe mogły starać się o środki na realizację zajęć dodatkowych wyrównawczych i rozwijających uzdolnienia, terapeutycznych, logopedycznych, gimnastyki korekcyjnej. Elementem uzupełniającym była możliwość doposażenia bazy dydaktycznej szkoły w materiały oraz specjalistyczny sprzęt na potrzeby zajęć. Zainteresowanie realizacją projektów w ramach indywidualizacji nauczania było duże - wnioski złożyło 222 z ok. 280 uprawnionych organów prowadzących (79%), w tym głównie jednostki samorządu terytorialnego²⁰. Projekty pozwalają na objęcie wsparciem blisko tysiąca szkół podstawowych w Małopolsce.

Zmniejszanie różnicowań w obszarze edukacji pomiędzy obszarami wiejskimi a miastami umożliwiły też działania realizowane w ramach oddolnych inicjatyw edukacyjnych na obszarach wiejskich. Niemal ¼ wszystkich tych projektów zakładała wsparcie młodzieży szkolnej od poziomu szkoły podstawowej i zaangażowała środki w wysokości ponad 5,5 mln zł. Ze wsparcia skorzystało ponad 9 tys. uczniów. Przedsięwzięcia realizowane w Małopolsce obejmowały m.in. tworzenie kół zainteresowań dla dzieci i młodzieży, prowadzenie warsztatów tematycznych (86% projektów

wspierających uczniów) oraz prowadzenie zajęć dla uczniów słabszych (34% projektów skierowanych do uczniów). Oddolne inicjatywy pozwalały także na organizowanie zajęć kulturalnych i artystycznych (w tym wyjścia do teatru, muzeum, zajęcia dziennikarskie, malarskie, muzyczne, taneczne, plastyczne) – 39% projektów skierowanych do uczniów. Popularne były także języki obce (37% projektów) oraz wyjazdy edukacyjne (31%).

Rozwój kompetencji uczniów i studentów

Kompetencje – te wyniesione ze szkoły, jak i zdobywane samodzielnie w sposób pozaformalny są niezwykle istotne z punktu widzenia powodzenia na rynku pracy. Na ich diagnozę położony został duży nacisk w ogólnopolskim badaniu Bilans Kapitału Ludzkiego²¹. Osiągnięcia i niedobory w tym zakresie można obserwować analizując wyniki egzaminów zewnętrznych kończących kolejne etapy edukacji.

Jak pokazują wyniki egzaminów, uczniom szkół podstawowych największy problem sprawia stosowanie wiedzy w praktyce, uczniom szkół gimnazjalnych łączenie wiedzy z kilku dziedzin.

Ocena własnych kompetencji dokonana przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych ukazała, iż najlepiej rozwinięte mają oni kompetencje komputerowe i interpersonalne, co sprawia, iż najbardziej preferowaną byłaby praca przy komputerze, w zespole ludzi. Najmniej oczekiwaną – wymagająca umiejętności manualnych takich jak obsługa, montowanie i naprawa urządzeń. Ocena kompetencji na tym etapie edukacji jest silnie skorelowana z typem szkoły, do której uczęszcza uczeń.

Te same kompetencje (interpersonalne i komputerowe) są silną stroną studentów, słabą również obsługa, montowanie i naprawa urządzeń. Za słabą stroną można uznać także średni poziom znajomości języka angielskiego

²⁰ W ramach dwóch naborów ogłoszonych w roku 2011 organy prowadzące złożyły 222 wnioski, w tym 158 gminy, 10 powiaty dla szkół specjalnych i 54 inne podmioty prowadzące szkoły podstawowe (fundacje i stowarzyszenia). Do końca roku 2011 rekomendowano do dofinansowania 58 projektów o łącznej wartości 9,5 mln zł, z pozostałymi Wnioskodawcami prowadzone były negocjacje.

²¹ Kocór M., Strzebońska A., *Jakich pracowników potrzebują polscy pracodawcy?, Bilans Kapitału Ludzkiego*, PARP, Warszawa, 2011

i dostateczny poziom znajomości innych języków obcych.

Kompetencje uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych

Uczeń szkoły podstawowej z Małopolski ze sprawdzianu przeprowadzanego na zakończenie tego etapu edukacji uzyskał średnio 26,16 punk-

puterowe i interpersonalne²⁶. Nie dziwi więc, że najchętniej podjęliby pracę, która bazowałaby na tych właśnie kompetencjach. Generalnie można zauważyć, że im lepiej uczniowie oceniają daną kompetencję tym bardziej są skłonni wykonywać pracę, która tej kompetencji wymaga. Zatem najbardziej preferowaną byłaby praca przy komputerze, w zespole ludzi. Najmniej preferowaną –

Średnie wyniki punktowe z egzaminu gimnazjalnego w 2011 r.

Zakres	Małopolska	Polska
Cz. humanistyczna	26,70	25,31
Cz. matematyczno – przyrodnicza	24,91	23,63
Język angielski	28,65	28,28
Język niemiecki	36,39	27,63
Język francuski	29,10	33,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie i CKE

tów na 40 możliwych podczas gdy uczeń w kraju 25,27²². Zdający w 2011 zdecydowanie najlepiej poradzili sobie z czytaniem – uzyskali 84% możliwych do zdobycia punktów. Najwięcej problemów sprawiło im natomiast wykorzystywanie wiedzy w praktyce – uczniowie zdobyli jedynie 52% maksymalnej liczby punktów.

W 2011 roku, tak jak i przed rokiem, uczniowie małopolskich gimnazjów uzyskali średnie wyniki wyższe niż przeciętnie w Polsce. Najwięcej punktów gimnazjaliści zdobyli z części językowej²³, najmniej z matematyczno-przyrodniczej. W części matematyczno-przyrodniczej trudności sprawiły przede wszystkim zadania z zakresu stosowania zintegrowanej wiedzy i umiejętności rozwiązywania problemów. Uczniowie otrzymali jedynie 37,5% maksymalnej liczby punktów z tego obszaru²⁴.

Kompetencje uczniów szkół ponadgimnazjalnych²⁵

W swojej własnej opinii małopolscy uczniowie najlepiej mają rozwinięte kompetencje kom-

wymagająca umiejętności manualnych takich jak obsługa, montowanie i naprawa urządzeń.

Ocena kompetencji zmienia się w zależności od typu szkoły:

- uczniowie szkół zasadniczych zawodowych lepiej niż pozostali uczniowie ocenili swoją sprawność fizyczną. Zdecydowanie wyżej ocenili umiejętność obsługi, montowania i naprawy urządzeń. Wykazali też większą skłonność do pracy w takim charakterze. Aczkolwiek i oni w największym stopniu chcieliby wykonywać pracę zespołową, z wykorzystaniem komputera.
- uczniowie liceum ogólnokształcącego wyżej niż inni uczniowie ocenili swoje kompetencje kierownicze, wyszukiwania informacji oraz artystyczne,
- uczniowie technikum natomiast: komputerowe, interpersonalne i dyspozycyjność.

Niska ocena umiejętności obsługi, montowania i naprawy urządzeń oraz stosunkowo niewielka skłonność do wykonywania pracy w tym zakresie może być niebawem dużym problemem na rynku pracy. Jak wynika z badania „Barometr zawodów 2012” w województwie już teraz braku-

²² Por. *Osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową w roku 2011*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa, 2011

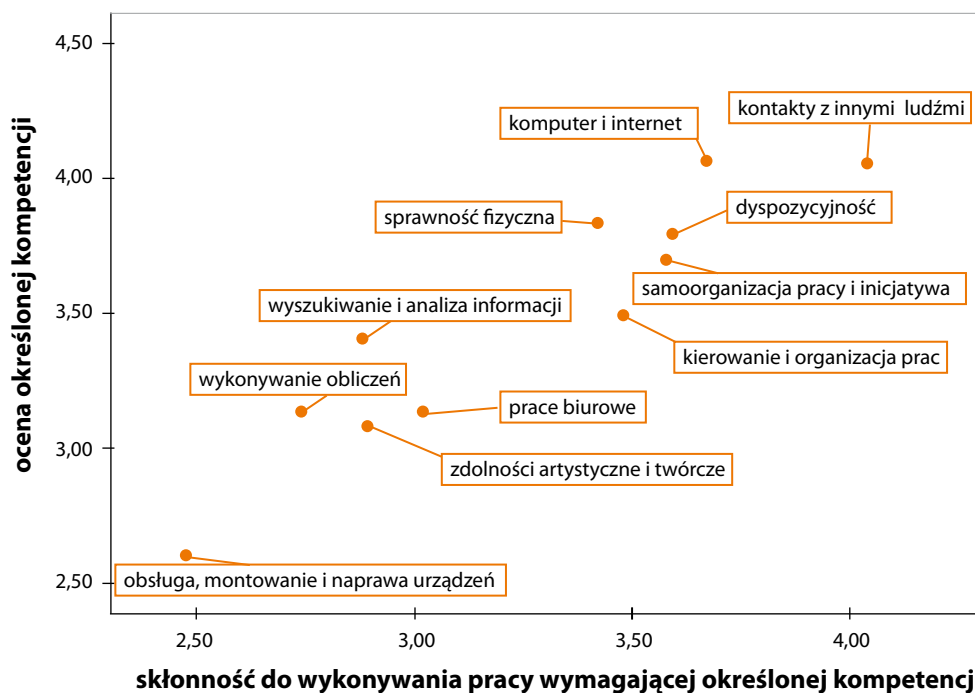
²³ 87,3% małopolskich gimnazjalistów zdawało język angielski, 12,5% niemiecki, 0,2% francuski

²⁴ Por. *Sprawozdanie z egzaminu gimnazjalnego w 2011 roku*. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, Kraków, maj 2011

²⁵ Analiza została przygotowana w oparciu o dane z badania „Bilans Kapitału Ludzkiego”. Baza dostępna jest na stronie internetowej: <http://bkl.parp.gov.pl/>. Badanie zostało przeprowadzone wśród uczniów ostatnich klas szkół: zasadniczych zawodowych, liceum profilowanego, liceum ogólnokształcącego, technikum i szkół policealnych.

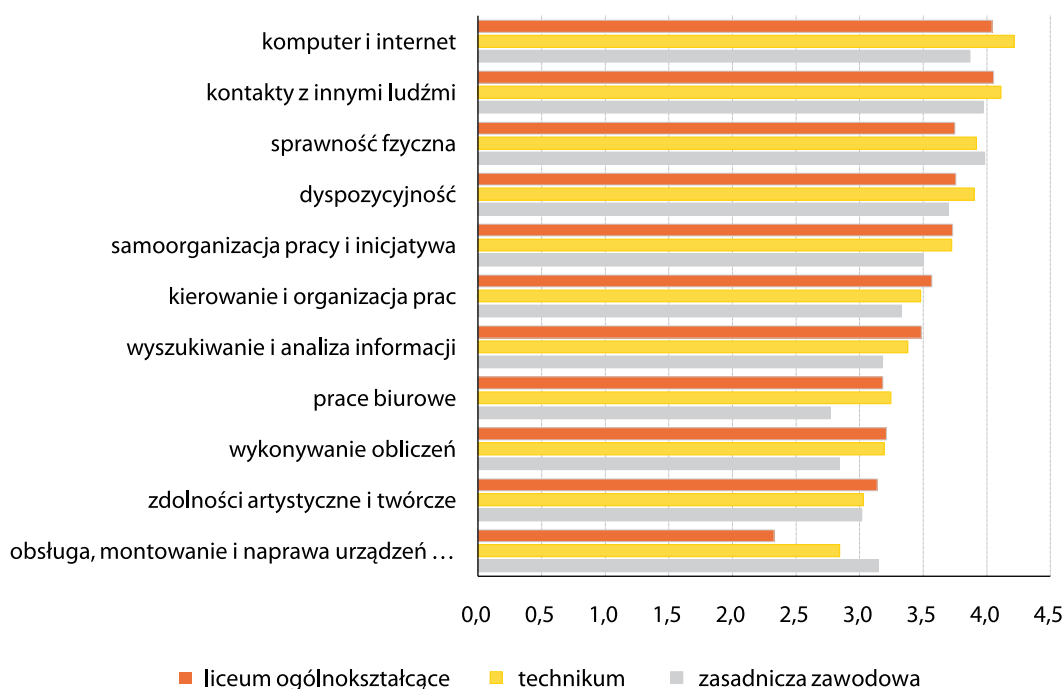
²⁶ Ocena kompetencji uczniów opierała się o ich subiektywne deklaracje dotyczące poziomu posiadania danej kompetencji na skalach 5-punktowych (odpowiadały im poziomy: niski, podstawowy, średni, wysoki oraz bardzo wysoki). Oceny były dokonywane dla 11 głównych klas kompetencji. Dla analogicznych kompetencji uczniowie oceniali swoją skłonność do wykonywania pracy wymagającej wykorzystania danej umiejętności. Por. Szczucka A., Jelonek M., *Kogo kształcą polskie szkoły, Bilans Kapitału Ludzkiego*, PARP, Warszawa, 2011

Ocena posiadanych kompetencji, a skłonność do wykonywania pracy wymagającej tych kompetencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie uczniów 2010

Ocena kompetencji a typ szkoły

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie uczniów 2010

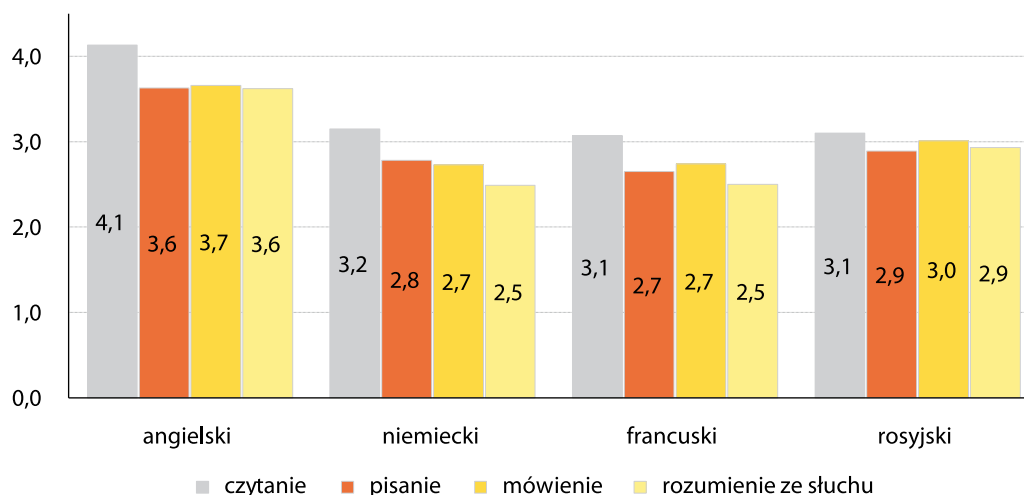
je m.in. operatorów koparek i spawaczy. Na razie w równowadze znajduje się zapotrzebowanie na monterów (monterów elektroników, monterów izolacji, czy monterów maszyn i urządzeń)²⁷. Jeśli jednak uczniowie nie będą chcieli kształcić kom-

petencji manualnych, a później wykorzystywać ich w pracy, nie tylko w Małopolsce może zabraknąć m.in. monterów.

Pomimo powszechnych lekcji języka angielskiego w małopolskich szkołach część uczniów kończących naukę w szkołach ponadgimnazjal-

²⁷ Por. Barometr zawodów 2012, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2012

Średnie oceny poziomu znajomości najpopularniejszych języków obcych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie uczniów 2010

nych deklaruje, że nie zna żadnego języka obcego (6%). Stosunkowo najczęściej takich deklaracji pojawiło się w szkołach zasadniczych zawodowych – 24%. Wśród osób, które znają język obcy, zdecydowanie najczęściej posługuje się językiem angielskim – 98%. Poza tym językiem niemiecki – 70%, francuskim – 10%, rosyjskim – 8%. Inne języki obce zna mniej niż 4% uczniów kończących szkołę. Uczniowie średnio oceniają swoje umiejętności językowe – z angielskiego na „3 plus”; niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego na „3 minus”. Uczniowie najlepiej radzą sobie (we własnej opinii) z czytaniem w języku obcym, znacznie gorzej z pisanem, mówieniem i rozumieniem ze słuchu.

Jak wynika z badania przedstawiciele społeczności lokalnych, szkoła (zarówno w mieście jak i na wsi) nie zapewnia możliwości nauczania się języka obcego, ponieważ: godzin lekcyjnych języka obcego jest za mało, klasy na zajęcia językowe dzielone są wg płci lub alfabetu, a nie kompetencji, nauka języka odbywa się „na sucho” – nie ma możliwości użycia języka, brak kontaktu z native speaker'em²⁸. Absolwenci szkół zawodowych (zasadniczych zawodowych, techników, szkół policealnych) wskazują również, że w szkole brakuje nauki języka obcego branżowego²⁹.

Umiejętności i wiadomości objęte programem nauczania (podstawą programową) z wybranych przedmiotów na poziomie szkoły średniej³⁰ spraw-

dzi egzamin maturalny. W 2011 roku do wszystkich obowiązkowych przedmiotów (tj. języka polskiego, języka obcego, matematyki) podeszło 33 318 małopolskich uczniów³¹. 77,3% zakończyło egzamin sukcesem³², przy czym w liceach ogólnokształcących zdawalność wyniosła 87%, w technicach 66%, natomiast w liceach uzupełniających jedynie 22%, a w technicach uzupełniających zaledwie 16%.

Maturzystom 2011 najmniej kłopotów sprawił język polski – 96% zaliczyło poziom podstawowy. Język angielski podstawowy (wybrany przez 89% uczniów) zdało 94%, matematykę 81%. Ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów małopolscy uczniowie uzyskali wyniki znacznie powyżej minimalnego progu 30%. Najwięcej punktów udało się zdobyć uczniom z języka angielskiego pisemnego i ustnego oraz polskiego ustnego – ponad 70%. Z języka polskiego pisemnego zdający średnio uzyskali 57% możliwych do zdobycia punktów. Najmniej z matematyki – 51% punktów³³.

Spośród wszystkich powiatów w województwie stosunkowo najczęściej osób zdało w wadowickim – 94%. Wysoki poziom zdawalności matury, wyższy niż w dużych miastach (tj. Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu), osiągnęli także

²⁸ Por. *Problemy rynku pracy, edukacji i przedsiębiorczości w opinii przedstawicieli społeczności lokalnych Małopolski*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, listopad 2011

²⁹ Por. *Wyniki badania losów absolwentów szkół zawodowych*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2012.

³⁰ Do matury powinni przystąpić uczniowie kończący licea ogólnokształcące, technika, licea profilowane, licea uzupełniające, technika uzupełniająca.

³¹ W pierwszym podejściu do egzaminu.

³² Aby uzyskać świadectwo dojrzałości, maturzyści musieli zdać (otrzymać co najmniej 30% maksymalnej liczby punktów) egzaminy na poziomie podstawowym z trzech przedmiotów obowiązkowych. Dodatkowo wybierane przedmioty nie miały progu minimalnego. Por. *Sprawozdanie z egzaminu maturalnego w 2010 roku*. Centralna Komisja Egzaminacyjna.

³³ *Sprawozdanie z egzaminu maturalnego 2011*, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, Kraków, czerwiec 2011.

uczniowie ze szkół w powiecie bocheńskim i gorlickim.

Egzaminy zawodowe sprawdzają, czy uczniowie (zasadniczych szkół zawodowych, techników, szkół policealnych) nabyli wystarczające kwalifikacje do podjęcia pracy w swoim zawodzie. W 2011 r. do egzaminów Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie przystąpiło 4 777 uczniów szkół zasadniczych zawodowych (o 2% mniej niż w 2009 roku), oraz 16 277 uczniów technikum i szkoły policealnej (o 7% więcej niż w 2009 roku). Podobnie jak przed rokiem w zasadniczych szkołach zawodowych najwięcej osób zdawało egzamin na kucharza małej gastronomii, sprzedawcę i mechanika samochodowego. W technikach i szkołach policealnych na: technika informatyka i technika ekonomistę. W technikach i szkołach policealnych zmiana zaszła na kolejnych pozycjach – technik mechanik znalazł się za technikiem hotelarstwa (o 26% zwiększyła się liczba osób przystępujących do egzaminu) oraz technikiem budownictwa (liczba przystępujących zwiększyła się o 35%).

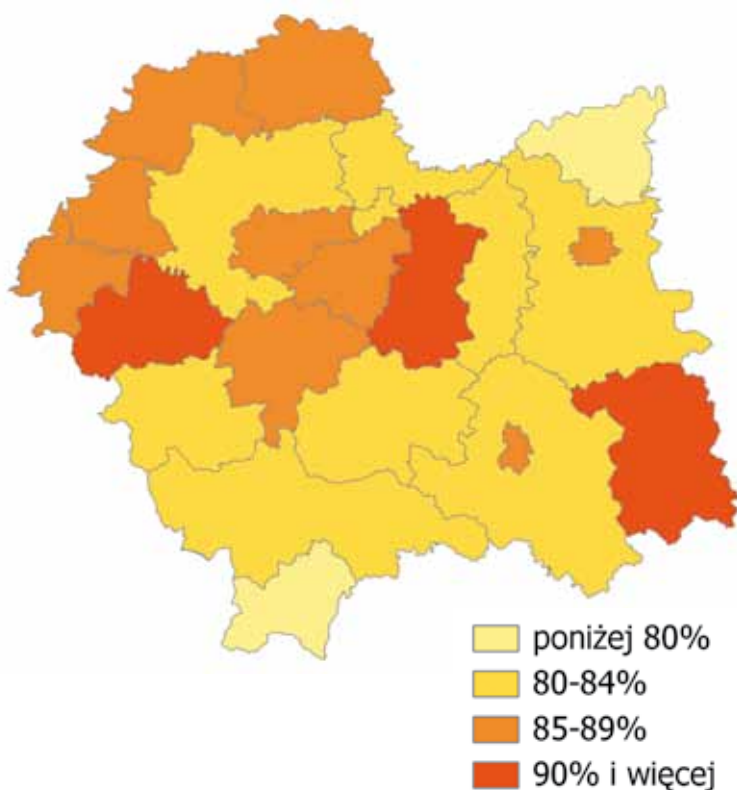
Podobnie jak w poprzednich latach: uczniowie ze szkół zasadniczych zawodowych lepiej poradzi sobie z praktyką (zdało 97% uczniów) niż z teorią (zdało 80%), w technikach i szkołach policealnych odwrotnie – więcej osób zdało część teoretyczną (91%), mniej praktyczną (71%).

Egzaminy zawodowe organizują także izby rzemieślnicze. Według danych przekazanych przez izby rzemieślnicze z Małopolski, w 2010 roku³⁴ do egzaminów czeladniczych przystąpiło 2 455 młodocianych pracowników, niemal tyle samo co przed rokiem. Izby przeprowadziły egzaminy w 27 zawodach, najwięcej dla: fryzjerów, mechaników pojazdów samochodowych, stolarzy i murarzy. Zdawalność egzaminu czeladniczego w wypadku młodocianych pracowników zmniejszyła się w Małopolsce w porównaniu z rokiem 2009 z 92% do 82%³⁵.

³⁴ W momencie przygotowywania opracowania nie były dostępne dane za rok 2011

³⁵ Por. *Nauka zawodu w małopolskich szkołach 2011*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2012

Zdawalność matury w 2011 roku w powiatach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE

Kompetencje małopolskich studentów³⁶

Małopolscy studenci ocenili swoje kompetencje podobnie jak uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Za swoją najsilniejszą stronę uznali kompetencje informatyczne i interpersonalne. Za najsłabszą umiejętność obsługi, montowania i naprawy urządzeń. Im lepiej studenci ocenili daną kompetencję tym bardziej chcieliby wykonywać pracę, która tej kompetencji wymaga. Tak więc najbardziej skłonni są podjąć pracę opierającą się na kontaktach z ludźmi, z wykorzystaniem komputera.

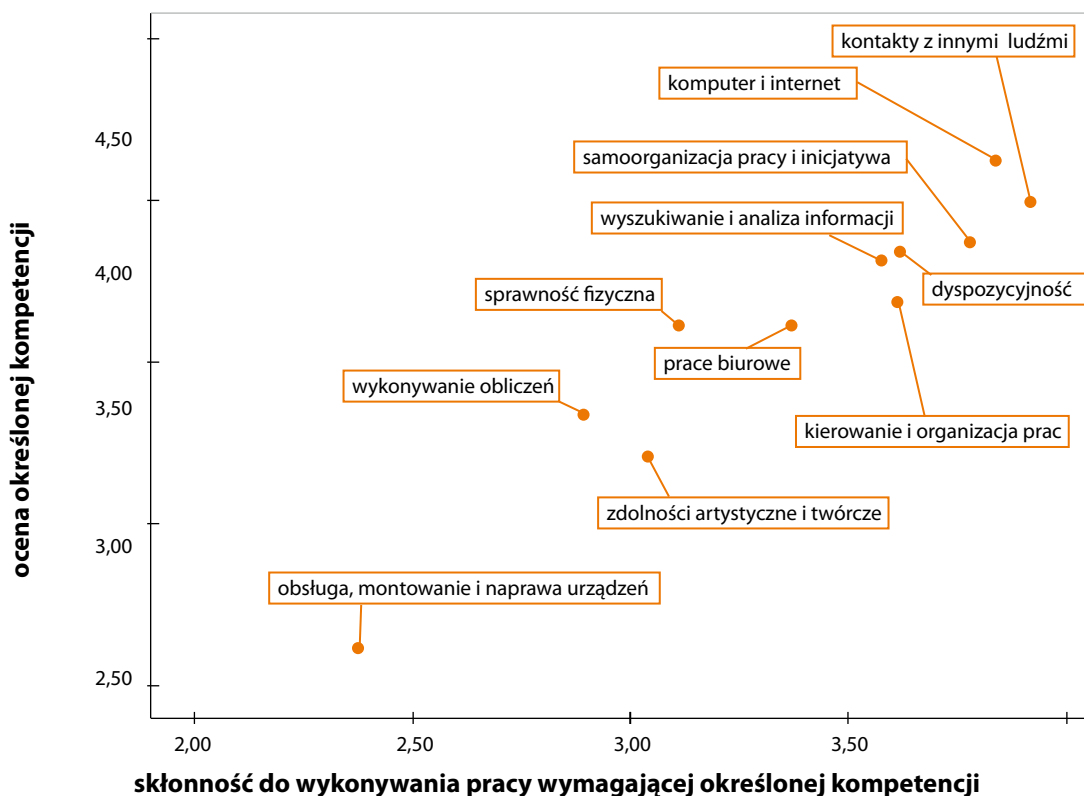
Ocena kompetencji zmienia się w zależności od profilu studiów³⁷:

- studenci kierunków technicznych znacznie wyżej niż studenci kierunków humanistycznych ocenili swoje umiejętności wykonywania obliczeń oraz obsługi, montowania i naprawy urządzeń,

³⁶ Analiza została przygotowana w oparciu o dane z badania „Bilans Kapitału Ludzkiego”. Baza dostępna jest na stronie internetowej: www.bkl.parp.gov.pl/. Badanie zostało przeprowadzone wśród studentów ostatniego roku. Studenci oceniali poszczególne kompetencje na skali od 1-5. Por. podrozdział 3.1. „Kompetencje uczniów szkół ponadgimnazjalnych”.

³⁷ 8 grup kierunków wg klasyfikacji ISCED zostało przyporządkowanych do 2 profili. Profil humanistyczny: kształcenie; nauki humanistyczne i sztuka; nauki społeczne, gospodarka i prawo. Profil techniczny: nauka; zdrowie i opieka społeczna; technika, przemysł, budownictwo; rolnictwo; usługi

Ocena posiadanych kompetencji, a skłonność do wykonania pracy wymagającej tych kompetencji - studenci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie studentów 2010

- studenci kierunków humanistycznych wyżej niż studenci kierunków technicznych ocenili natomiast umiejętność wyszukiwania i analizy informacji oraz zdolności artystyczne.

W Małopolsce występuje zapotrzebowanie na osoby z wysoko rozwiniętymi kompetencjami interpersonalnymi i obsługi komputera przede wszystkim w branży SSC/BPO. W opinii ekspertów „sektor SSC/BPO jest uznawany za jedną z branż o największym potencjale rozwojowym, rok do roku rośnie w tempie dwucyfrowym, a prognozy są bardzo obiecujące. Niezależnie od sytuacji w gospodarce, to właśnie sprzedaż i obsługa klienta stanowią i będą stanowić najważniejsze czynniki rozwoju każdego biznesu. (...) Kraków jest największym skupiskiem tego typu firm w Polsce, działa tu około 50 firm outsourcingowych, a pracuje 40% pracowników zatrudnionych w tym sektorze (...). Idealnym kandydatem dla pracodawców z sektora SSC/BPO są osoby z umiejętnością efektywnej pracy w zespole, stawiające na otwartość, komunikatywność oraz, ze względu na międzynarodowe środowisko pracy, posiadające umiejętność pracy zespołowej. Ponadto liczy się wielozadaniowość, zorientowanie na potrzeby klienta oraz umiejęt-

ność szybkiej adaptacji.” Trzeba przy tym pamiętać, że „pracownicy krakowskich centrów outsourcingowych pracują w 31 różnych językach. Pracodawcy oczekują tym samym od kandydatów biegłej znajomości języków obcych.”³⁸

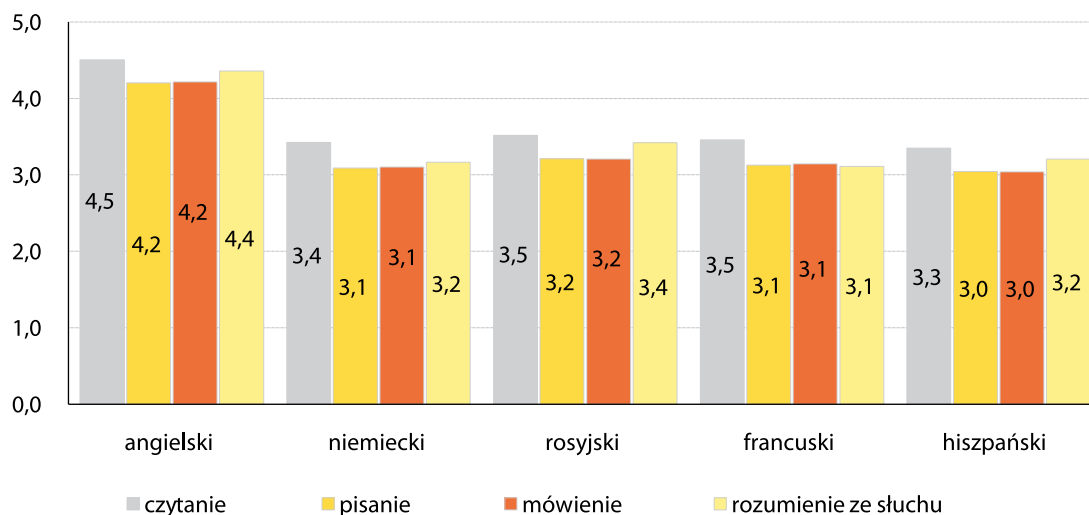
96% małopolskich studentów deklaruje znajomość języka obcego. Więcej niż jednym językiem obcym posługuje się 64% studentów z województwa. Zdecydowanie najwięcej studentów zna język angielski 97%. 43% zadeklarowało znajomość języka niemieckiego, po 11% rosyjskiego i francuskiego, 7% hiszpańskiego. Inne języki obce zna mniej niż 5% studentów³⁹.

W swojej własnej opinii studenci język angielski mają opanowany na poziomie dobrym. Pozostałe języki (spośród tych najpopularniejszych) na poziomie dostatecznym. W każdym języku studenci najlepiej radzą sobie z czytaniem. Problemy sprawia komunikacja w języku obcym tj. używanie go w mowie i piśmie.

³⁸ Wypowiedź Pani Jagody Piszczako Business Unit Manager z firmy rekrutacyjnej Grafton Recruitment na potrzeby raportu *Barometr zawodów 2012*.

³⁹ Spośród tych, którzy zadeklarowali znajomość jakiegokolwiek języka obcego.

Ocena kompetencji językowych - studenci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie studentów 2010

Praca z uczniami uzdolnionymi

Wspieranie młodzieży uzdolnionej jest jednym z priorytetów polityki województwa małopolskiego, która wyraźnie akcentuje potrzebę kreowania szans edukacyjnych dla dzieci

du szczególnego znaczenia nabiera właściwa realizacja przez system kształcenia jego podstawowych funkcji – egalitarnej tj. zapewnienie dostępności do wczesnej edukacji niezbędnej dla właściwego rozwoju umiejętności i kompetencji

Małopolski program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych

Projekt zakłada realizację regionalnych programów pomocy stypendialnej dla szczególnie uzdolnionych uczniów (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych) szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym. Projekt zakłada m.in. wypłacenie pomocy stypendialnej w wysokości 500 zł brutto miesięcznie grupie 3 150 uczniów na przestrzeni lat 2008-2015. W każdym roku przewiduje się udzielenie stypendiów w proporcjach 40% dla uczniów szkół gimnazjalnych i 60% dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Do końca 2011 r. wsparciem objętych zostało 969 stypendystów. We współpracy z nauczycielem tworzą oni i realizują plany rozwoju zainteresowań i programy badawcze rozwijając w ten sposób swoją wiedzę i uzdolnienia. Uzyskane stypendium pozwala im na prowadzenie badań własnych lub zakup pomocy naukowych niezbędnych do realizacji planu pracy.

Realizatorem projektu jest Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

Wartość projektu to ponad 28 mln zł.

i młodzieży na każdym etapie edukacji. Wdrożenie mechanizmów odkrywania, kształtowania i wspierania talentów to jeden z kierunków polityki rozwoju zapisany w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. W Strategii wskazano, iż „*rozwój potencjału kreatywności osiągnąć będzie poprzez tworzenie warunków umożliwiających identyfikowanie i kształtowanie talentów. Z tego względu*

oraz elitarniej tj. zwiększenia jakości edukacji warunkującej kształtowanie talentów”⁴⁰.

Uczniowie szczególnie uzdolnieni wspierani są poprzez szereg działań o zasięgu regionalnym, które w sposób komplementarny umożliwiają roz-

⁴⁰ Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 r.

DiAMeNT - Dostrzec i Aktywizować Możliwości, Energię, Talenty

Celem projektu jest stworzenie systemowych rozwiązań programowych i organizacyjnych dla województwa małopolskiego, służących wspieraniu uczniów zdolnych w zakresie kompetencji kluczowych w następujących obszarach: j. angielski, matematyka, przedsiębiorczość, technologie informacyjno-komunikacyjne na 3 etapach kształcenia. Program oraz przygotowani do jego stosowania nauczyciele zostaną sprawdzeni pod względem skuteczności w pracy z uczniami uzdolnionymi. W ramach projektu innowacyjnego opracowany zostanie regionalny program wspierania uzdolnień dzieci i młodzieży w zakresie kompetencji kluczowych obejmujący:

- a) **koncepcję systemu wspierania uzdolnień uczniów,**
- b) **system diagnozowania uzdolnień uczniów,** w tym - założenia metodologiczne, narzędzia diagnostyczne do diagnozy uzdolnień uczniów,
- c) **programy zajęć wspierających uzdolnienia uczniów w zakresie kompetencji kluczowych** - programy zajęć pozaszkolnych w terenowych ośrodkach wspierania uzdolnień bazujące na metodzie projektu, programy e-learningowych kół naukowych, program szkoły letniej twórczego myślenia.

Do końca 2011 r. zdiagnozowano niemal 27,5 tys. uczniów wszystkich etapów kształcenia pod kątem uzdolnień w zakresie kompetencji kluczowych. Zajęciami w Powiatowych Ośrodkach Wspierania Uczniów Zdolnych objętych było ponad 9 tys. uczniów. Organizowano także warsztaty letnie obejmujące zajęcia pozaszkolne oraz Letnią Szkołę Młodych Talentów (LSMT) dla 100 szczególnie uzdolnionych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W ramach LSMT realizowano zajęcia z zakresu rozwijania twórczego myślenia oraz zajęcia przedmiotowe przeprowadzone przez specjalistów z USA w języku angielskim. Projekt systemowy pozwolił na przygotowanie ponad 3 tys. nauczycieli wszystkich etapów kształcenia do realizacji programu w zakresie twórczego myślenia w Powiatowych Ośrodkach Wspierania Uczniów Zdolnych. Projekt umożliwił także przygotowanie kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty – do tworzenia warunków na rzecz pracy z uczniem zdolnym przygotowano ponad 1,4 tys. osób.

Realizatorem projektu jest Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w partnerstwie z Wyższą Szkołą Biznesu-National Louis University w Nowym Sączu i National-Louis University w Chicago.

Wartość projektu to 20 mln zł.

wój małopolskich talentów. Niewątpliwie jednym z najistotniejszych obszarów wsparcia są działania podejmowane w ramach finansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego. W tym zakresie uczniowie szczególnie uzdolnieni otrzymują bezpośrednie wsparcie w ramach Małopolskiego Programu Stypendialnego. Jednocześnie wypracowywane jest również innowacyjne narzędzie - Regionalny program wspierania uzdolnień dzieci i młodzieży w zakresie kompetencji kluczowych w ramach projektu DiAMeNT (więcej o obu projektach w powyższych ramkach). Projekt innowacyjny dotyczący tego samego problemu wzmocni efekty realizacji regionalnych programów pomocy stypendialnej dla szczególnie uzdolnionych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjal-

nych (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych), których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym.

Modernizacja kształcenia zawodowego

System kształcenia zawodowego jest zdany na ciągłą konfrontację z oczekiwaniami współczesnego wymagającego i dynamicznego rynku pracy. Potrzeba modernizacji kształcenia zawodowego wynika nie tylko ze zmian technologicznych powodujących zmiany w organizacji pracy, lecz także z procesów globalizacji niosących za sobą np. konieczności pracy w międzynarodowym środowisku. Niestety

osoby, które opuszczają szkołę zazwyczaj nie są w pełni przygotowane do pełnienia roli pracownika.

Badanie małopolskich pracodawców przeprowadzone przez Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji⁴¹ (MORPiE) wykazało, iż 41% z nich oczekuje pełnego przygotowania pracowników do wykonywanych zadań, 48% zakłada częściowe doszkalanie, a 12% przewiduje, że nowo przyjmowani pracownicy przejdą w firmie pełne szkolenie. Z drugiej jednak strony kolejny raport opublikowany przez MORPiE⁴² ujawnił, iż około połowa pracujących absolwentów wskazuje, że była w pełni przygotowana do pracy. Pełne szkolenie musiało przejść natomiast 14% z nich. Najlepiej przygotowani do roli pracownika byli uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, naj słabiej zaś – szkół policealnych. Poziom przygotowania uczniów do wykonywania pracy wpływa bezpośrednio na koszty pracodawcy ponoszone przy ich zatrudnieniu, zatem tak istotne są wszelkie działania wpływające na jakość kształcenia zawodowego w regionie.

Rozwój kształcenia zawodowego i wspieranie zatrudnienia to jeden z kierunków polityki zapisany w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Niezbędnym elementem strategii działania jest wzmocnienie relacji i współpracy szkół ze środowiskiem pracy w celu zapewnienia możliwości kształcenia praktycznego i doskonalenia zawodowego. Działania w tym zakresie będą odpowiadać na potrzebę modernizacji systemu szkolnictwa zawodowego tak, aby uczniowie opuszczający szkołę byli właściwie przygotowani do podejmowania pracy lub dalszego kształcenia⁴³.

W województwie małopolskim wsparcie szkolnictwa zawodowego jest zatem traktowane priorytetowo. Świadczy o tym szereg rozwiązań systemowych mających ukierunkować wsparcie na szkoły zawodowe – ich nauczycieli i uczniów oraz sam system kształcenia zawodowego w regionie.

PO KL umożliwi wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie za-

wodowe służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia. W ramach *Podnoszenia atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego* mogą być realizowane programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe ukierunkowane na zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia.

Zgodnie z założeniami PO KL Małopolska otrzymała w latach 2007-2013 ok. 190 mln zł na zadania związane z rozwojem kształcenia zawodowego. Środki te w 85% pochodzą z Europejskiego Funduszu Społecznego. Do końca 2011 r. środki te pozwoliły na realizację 297 programów rozwojowych szkół zawodowych, z których ponad połowa obejmowała współpracę z przedsiębiorstwami. Dotychczas ponad 3,5 tys. uczniów szkół zawodowych zakończyło udział w stażach i praktykach.

W latach 2008-2009 na pomoc dla szkół zawodowych przeznaczono 45 mln zł. Środki te pozwoliły na prowadzenie konkursowego naboru wniosków (ogłoszono 2 konkursy) oraz realizację projektu systemowego pt. „Zawodowa przyszłość”⁴⁴. Dotychczas ogłoszone konkursy pozwoliły na sfinansowanie 41 projektów, które przewidują realizację specjalistycznych kursów zawodowych, zajęcia dodatkowe oraz wyrównawcze z przedmiotów ogólnych i zawodowych oraz doposażenie bazy dydaktycznej.

Realizowane projekty dotyczą kształcenia w ponad 30 kierunkach nauczanych w technikach i w ponad 40 nauczanych w zasadniczych szkołach zawodowych. Kierunki te zostały przypisane do odpowiedniej branży i wskazane na powyższym diagramie. Najczęściej w projektach konkursowych wspierano branżę budowlano-architektoniczną – ponad 1/3 wszystkich projektów konkursowych.

W roku 2009 podjęto decyzję o wprowadzeniu rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia zawodowego obejmujących zasięgiem całe województwo. Realizowane są dwa projekty systemowe komplementarne wobec siebie, ukierunkowane na wsparcie szkół zawodowych oraz nauczycieli przedmiotów zawodowych. W ramach „Modernizacji kształcenia zawodowego w Małopol-

⁴¹ Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2011, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2012

⁴² Zawodowy start. Raport z badania losów absolwentów szkół zawodowych 2011, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2012

⁴³ Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 r.

⁴⁴ Projekt „Zawodowa przyszłość” realizowany był w latach 2008-2010 i obejmował swoim zasięgiem wszystkie szkoły ponadgimnazjalne (policealne) o profilu medycznym i społecznym dla których organem prowadzącym jest województwo małopolskie. Uczniowie mieli możliwość uczestniczenia w kursach doskonalących oraz umożliwiających zdobycie dodatkowych kwalifikacji zawodowych, a także w zajęciach ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych. W projekcie wzięło udział 141 uczniów z 7 szkół.

sce” systemowo zostały objęte wsparciem szkoły zawodowe kształcące w 7 branżach: mechatroniczno-mechanicznej, budowlanej, turystyczno-gastronomicznej, informatyczno-elektronicznej, rolno-przetwórczej, społeczno-medycznej oraz usługowej z obszaru całego regionu. Natomiast kadra pedagogiczna ww. szkół, ze szczególnym uwzględnieniem nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu, uzyska wsparcie w ramach komplementarnego projektu realizowanego w działaniu „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty.” „Projekt ten daje możliwość uczestniczenia w szkoleniach rozwijających kwalifikacje oraz pozwala zapoznać się z najnowszymi osiągnięciami techniczno-technologicznymi w poszczególnych branżach dzięki realizacji praktyk w wiodących firmach, zakładach rzemieślniczych i szkołach.

Branże obejmowane wsparciem w projektach konkursowych z zakresu *Podniesienia atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce

Projekt o zasięgu regionalnym na lata 2010 – 2014 obejmuje swoim wsparciem wszystkie szkoły zawodowe w Małopolsce kształcące w kluczowych dla rozwoju regionu branżach. Szkoły uczestniczące w projekcie mogą realizować własne programy rozwojowe oraz doposażyć się w specjalistyczny sprzęt oraz nowoczesne materiały dydaktyczne służące podniesieniu jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego.

W 2011 r. 261 szkół zawodowych i placówek prowadzących kształcenie w 7 branżach kluczowych dla rozwoju regionu realizowało wdrożone w 2010 roku programy rozwojowe. Programy te obejmują kursy i szkolenia zawodowe, dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne dla uczniów, ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych, ICT (wykorzystanie technologii informatycznych w procesie kształcenia zawodowego) oraz języków obcych (wykorzystywanie terminologii zawodowej), efektywne programy doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym doradztwo indywidualne i grupowe oraz dodatkowe staże i praktyki. Realizatorem projektu jest Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości.

W różnego typu formach wsparcia wzięło dotychczas udział 27,9 tys. uczniów i uczennic. W zajęciach z doradztwa zawodowego uczestniczyło ponad 4 tys. uczniów, a 5,9 tys. uczniów mogło zapoznać się z warsztatem pracy obranego przez siebie zawodu dzięki udziałowi w praktykach i wizytach zawodoznawczych. Realizowane były zajęcia dodatkowe dla uczniów w zakresie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, informatycznych i języków obcych, a także kursy zawodowe przykładowo: prawo jazdy kat. B, C, T; diagnostyka pojazdów samochodowych; spawanie metodą MAG; kosztorysowanie; projektowanie AutoCAD.

Spośród wszystkich uczestników projektu niemal 20,6 tys. osób pochodzi z terenów wiejskich.

Projekt jest realizowany przez Departament Rozwoju Gospodarczego – Wydział Kształcenia Zawodowego w partnerstwie z organami prowadzącymi szkoły publiczne dla młodzieży oraz szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych dla młodzieży w Małopolsce.

Wartość projektu to 140 mln zł.

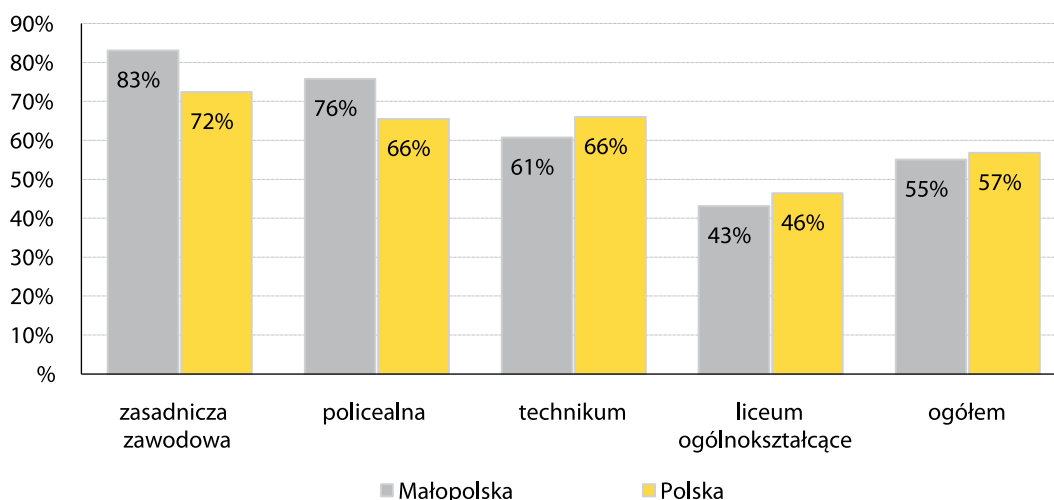
Doświadczenie zawodowe

Powodzenie na rynku pracy zależy w dużej mierze od posiadanego doświadczenia zawodowego. Niski wskaźnik zatrudnienia oraz wy-

Aktywność zawodowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych

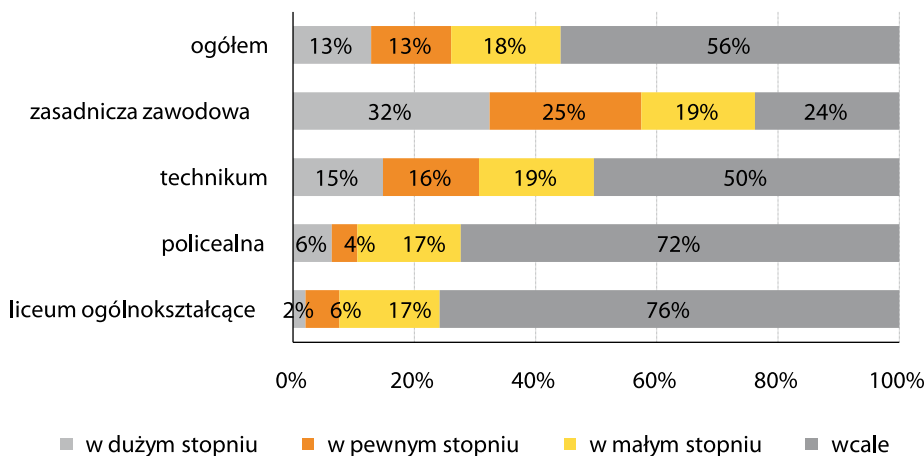
Ważna jest wszelka aktywność zawodowa podejmowana przez młodych jeszcze w szkole.

Uczniowie ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych podejmujący pracę

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie uczniów 2010

Zgodność pracy z wykształceniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie uczniów 2010

soka stopa bezrobocia wśród osób młodych – zarówno w województwie, jak i w całym kraju⁴⁵ świadczą, że młodzieży nie jest łatwo zdobyć wymagane doświadczenie.

Studenci zdobywają doświadczenie zawodowe uczestnicząc w praktykach i stażach. Praca, jaką podejmują tylko sporadycznie stanowi pracę w zawodzie.

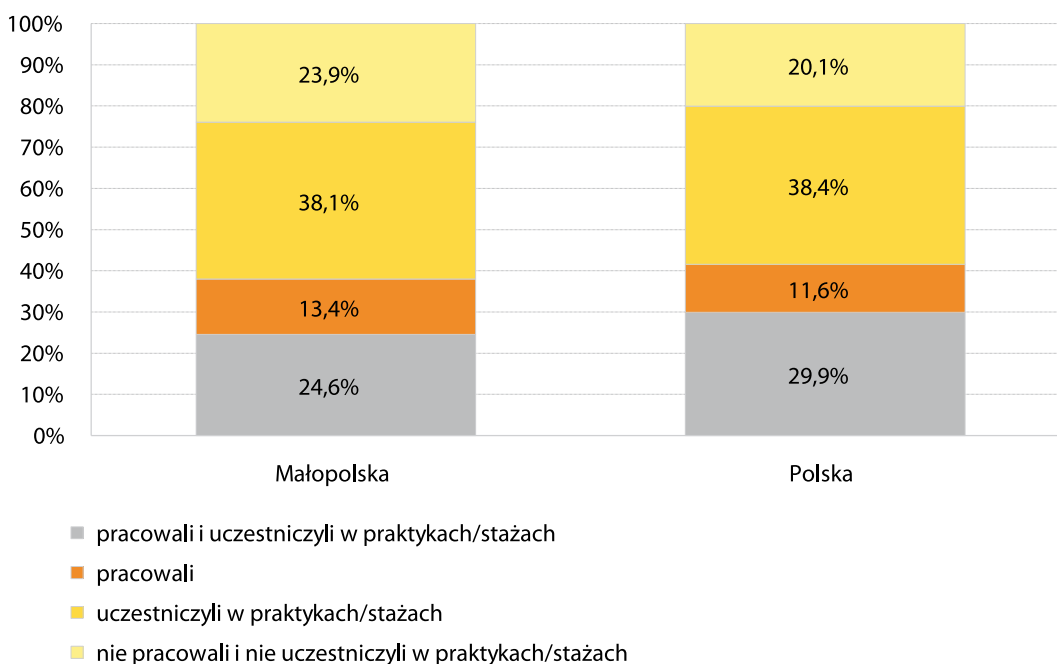
W ostatnim roku w Małopolsce ponad połowa uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych (55%) pracowała zarobkowo⁴⁶. Pracę podejmowali przede wszystkim uczniowie szkół zawodowych: 83% uczniów szkół zasadniczych zawodowych, 76% uczniów szkół policealnych.

Praca, jaką wykonywali uczniowie najczęściej była zupełnie nie związana z tym czego uczyli

⁴⁵ Por. *Młodzież na rynku pracy*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków, 2011

⁴⁶ Opracowanie własne na podstawie danych BKL, pytanie brzmiało: „Czy w ostatnim roku pracowałeś/aś zarobkowo?”. Badanie realizowane było w szkołach jesienią 2010 roku.

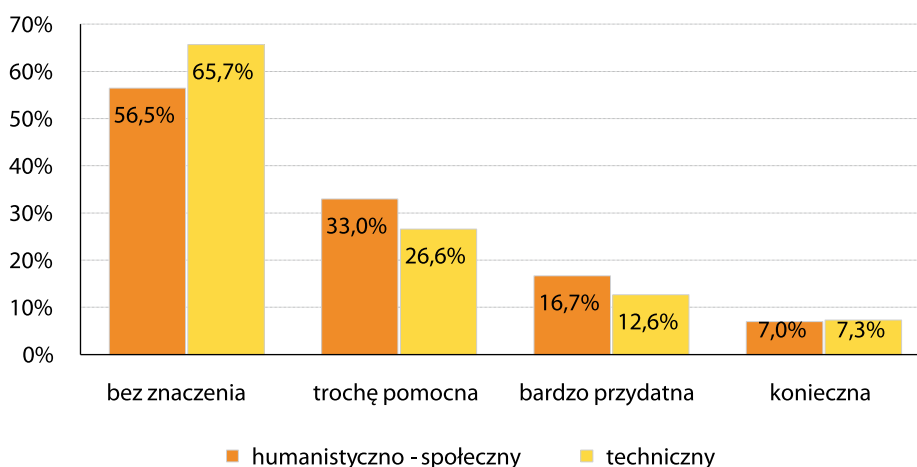
Doświadczenie zawodowe zdobyte przez studentów w ostatnim roku

*w ostatnim roku poprzedzającym badanie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie studentów 2010

Wykorzystanie w pracy wiedzy zdobytej na studiach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BKL – badanie studentów 2010

się w szkole. Pozytywną stroną podejmowania jakiegokolwiek pracy jest nabywanie kompetencji pracowniczych takich jak: punktualność, wykonywanie poleceń przełożonych czy współpraca z innymi pracownikami. Niemniej dla uczniów szkół zawodowych, którzy po skończeniu szkoły w większości wejdą na rynek pracy, taka praca (nie powiązana z zawodem, którego się uczą) nie ułatwi poszukiwania pracy w wyuczonej profesji.

Doświadczenie zawodowe studentów

Zdecydowana większość studentów będąc na ostatnim roku zdobywa doświadczenie zawodo-

we (niemal 75% w Małopolsce). Najpopularniejszą formą są praktyki i staże. Pracę zarobkową podejmowało niemal 40% studentów z województwa.

Praktyki i staże są zazwyczaj jedyną okazją do zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego. Z deklaracji studentów wynika, że praca zarobkowa jaką podejmowali najczęściej była zupełnie nie powiązana ze studiowanym kierunkiem. Tylko nieliczni studenci (przeważnie kierunków o profilu humanistycznym) pracowali w zawodzie tj. wykorzystywali wiedzę zdobytą na studiach.

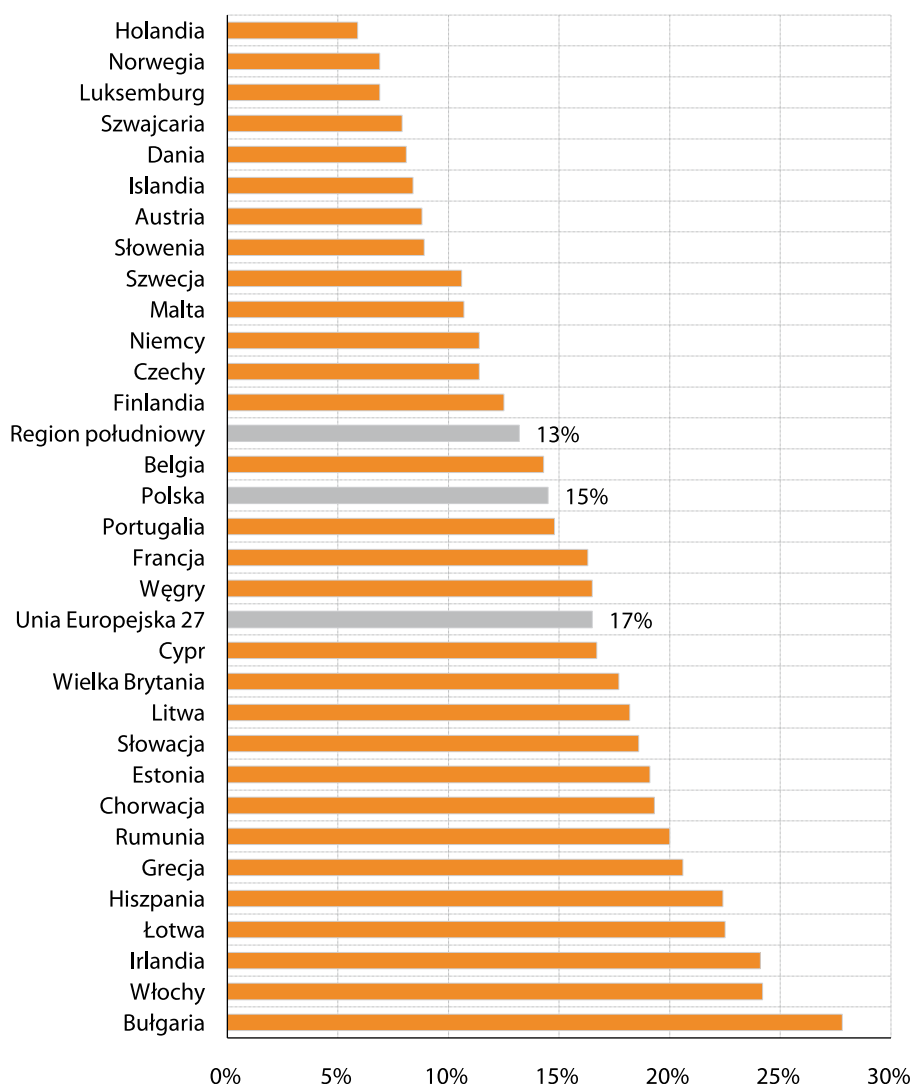
Młodzież „nieaktywna” (NEETs)

Osoby w wieku 18-24, które nie pracują i nie uczą się tzw. NEET’si (*not in education, employment or training*) stanowią w całym kraju 14,5%.

W regionie południowym (województwo małopolskie i śląskie) NEET’si stanowią 13,2%. W Europie sytuacja najlepiej wygląda w takich krajach jak Holandia czy Luksemburg gdzie NEET’si stanowią mniej niż 7%. Najgorzej w Bułgarii i Włoszech, gdzie poziom NEET’sów wynosi ponad 24%⁴⁷.

NEET’si nie stanowią jednorodnej grupy. Pod tym pojęciem kryją się osoby, które chcą i mogą pracować, osoby, które mogą, ale nie chcą pracować oraz osoby, które nie mogą podjąć pracy np. ze względu na niepełnosprawność. To co je łączy to zagrożenie długotrwałym bezrobociem. Trzeba również zauważyć, że „nicnierobienie” generuje wysokie koszty: 5 mld euro rocznie w skali kraju. Realny koszt utrzymania NEET’sów stanowi 1,5% PKB Polski. To jeden z wyższych wyników w Europie, znacznie powyżej średniej⁴⁸.

NEET’si w Europie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

⁴⁷ Dane za 2010 rok. W momencie przygotowywania opracowania nowsze dane nie były dostępne.

⁴⁸ Por. Pawłowska-Salińska K., *Młodzi trzy razy nic*, Gazeta Wyborcza, 14-15 stycznia 2012

Wnioski

Znacząco poprawił się dostęp do edukacji przedszkolnej. Niemniej przy obecnej liczbie placówek niedobór miejsc w przedszkolach zwiększy się, gdyż w najbliższych latach prognozowany jest wzrost liczby dzieci w wieku przedszkolnym i żłobkowym. Grupą wymagającą szczególnego wsparcia w zakresie edukacji przedszkolnej są dzieci z obszarów wiejskiej oraz dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych – przede wszystkim dzieci niepełnosprawne. Projekty realizowane ze środków Unii Europejskiej umożliwiły wprawdzie zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej dla tych grup lecz deficyt wsparcia w tym obszarze w skali województwa jest wysoce zauważalny.

Ze względu na niż demograficzny we wszystkich typach szkół od podstawowych po szkoły wyższe będzie zmniejszać się liczba uczniów/studentów. Województwo małopolskie, wykorzystując środki z Unii Europejskiej aktywnie działa na rzecz promocji ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego. Obecnie preferencje gimnazjalistów odnośnie wyboru dalszej ścieżki kształcenia nie zmieniają się znacząco (na podstawie danych z trzech ostatnich lat). Połowa gimnazjalistów podejmuje naukę w liceach.

Wyniki egzaminów pokazują, że: w szkołach podstawowych problemem jest wykorzystywanie wiedzy w praktyce, w gimnazjach stosowanie zintegrowanej wiedzy z kilku dziedzin, w szkołach maturalnych (tj. liceum, technikum) niski poziom kompetencji matematycznych. Poprzez odpowiednio zdefiniowane kryteria wyboru projektów, wsparcie z funduszy europejskich uzyskać mogły w pierwszej kolejności szkoły zlokalizowane na obszarach wiejskich oraz szkoły, których uczniowie uzyskali wyniki w ramach egzaminów zewnętrznych poniżej średniej wojewódzkiej.

Zarówno studenci jak i uczniowie szkół ponadgimnazjalnych najlepiej ocenili swoje kompetencje interpersonalne oraz komputerowe. Generalnie należy zauważyć, że im lepiej uczniowie i studenci ocenili daną kompetencję tym bardziej chcieliby wykonywać pracę, która tej kompetencji wymaga. Tak więc najbardziej preferowanym zajęciem dla osób kończących studia i szkoły ponadgimnazjalne byłaby praca w grupie, z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Najmniej preferowanym zajęciem byłaby praca polegająca na obsłudze, montowaniu i naprawie urządzeń.

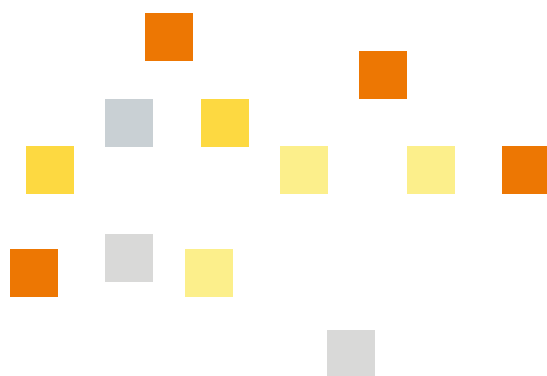
Małopolskie szkoły nie zapewniają wysokiego poziomu nauczania języków obcych. Co prawda

niemal wszyscy uczniowie objęci są obowiązkowym nauczaniem języka angielskiego. Niemniej poziom znajomości języków obcych, w opinii samych uczniów jest zaledwie średni. W szkołach zawodowych brakuje nauki języka obcego branżowego. Studenci nieznacznie wyżej oceniają swoje kompetencje językowe. I uczniom i studentom szczególne trudności sprawia komunikacja w języku obcym tj. używanie go w mowie i piśmie. Sytuację poprawić ma wsparcie z Unii Europejskiej nakierowane na podnoszenie kompetencji językowych oraz matematyczno-przyrodniczych. Zajęcia o tej tematyce organizowane są zarówno dla uczniów wykazujących uzdolnienia, jak dla osób, u których zdiagnozowano braki edukacyjne.

Większość uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych i studentów ostatniego roku zdobywa pewne doświadczenie zawodowe jeszcze podczas edukacji. W przypadku studentów najczęściej poprzez uczestnictwo w praktykach i stażach zawodowych. Praca jaką podejmują uczniowie i studenci najczęściej w ogóle nie łączy się z tym czego się uczą. Pozwala zdobyć pieniądze, nabyć umiejętności pracownicze, jednakże nie ułatwia poszukiwania pracy w wyuczonej profesji.

Zmieniają się preferencje kandydatów odnośnie wyboru kierunku studiowania. Coraz większą popularnością cieszą się kierunki medyczne, usługowe (tj. ochrona i bezpieczeństwo, ochrona środowiska, usługi dla ludności, usługi transportowe) oraz techniczne (tj. architektura i budownictwo, inżynierijno-techniczne, produkcyjno-przetwórcze). Zmniejsza się zainteresowanie studiowaniem nauk społecznych (tj. dziennikarstwo i informacja, ekonomia i administracja, prawne, społeczne). Będzie to miało wpływ na strukturę podaży pracowników na rynku pracy w województwie.

Polityka edukacyjna województwa małopolskiego koncentruje się na wybranych aspektach istotnych dla rozwoju regionu. Takim obszarem jest wspieranie uzdolnień uczniów, a także modernizacja kształcenia zawodowego w regionie. Dzięki realizacji przedsięwzięć systemowych obejmujących swoimi działaniami obszar całego województwa, istnieje szansa na stworzenie nowych, trwałych rozwiązań w istotny sposób wpływających na jakość kształcenia zawodowego oraz na szanse edukacyjne dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionych.

Wydawca:

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

tel. 12 428 78 70

faks 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

www.pokl.wup-krakow.pl

ISBN 978-83-62384-66-2

ISBN 978-83-62384-82-2